

KTTO EKONOMİ BÜLTENİ

SAYI: 7

DÖNEM: 2022 1. ÇEYREK

KIBRIS TÜRK TİCARET ODASI

Adres: 90, Bedrettin Demirel Caddesi, Lefkoşa - KKTC

Tel.: 0392 228 37 60 Faks: 0392 228 30 89

E-Posta: ktto@ktto.net

İÇİNDEKİLER

GRAFİKLER	2
TABLolar	2
1. YÖNETİCİ ÖZETİ	3
2. KÜRESEL EKONOMİK GÖRÜNÜM.....	4
3. KKTC, TÜRKİYE VE GKRY EKONOMİLERİNİN GÖRÜNÜMÜ	7
3.1. Büyüme.....	7
3.2. İstihdam.....	9
3.3. Dış Ticaret Dengesi	11
3.4. Enflasyon.....	13
3.5. Bütçe	15
3.6. Bankacılık	19
3.7. Turizm.....	21
4. REEL SEKTÖR DESTEKLERİ.....	23
5. PİYASALARDAKİ GELİŞMELER	25
5.1. Döviz	25
5.2. Petrol Fiyatları.....	25
5.3. Faizler	26
6. YAPISAL REFORM GÜNDEMLERİ.....	27
7. KTTO POLİTİKA ÖNERİLERİ	29

GRAFİKLER

Grafik 1: Karşılaştırmalı Büyüme Oranları (%)	8
Grafik 2: Karşılaştırmalı Kişi Başına Düşen GSYİH (ABD Doları)	9
Grafik 3: Karşılaştırmalı İşsizlik Oranları (%).....	10
Grafik 4: Karşılaştırmalı Genç İşsizlik Oranları (%).....	10
Grafik 5: Karşılaştırmalı İstihdam Oranları (%).....	11
Grafik 6: Karşılaştırmalı İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%).....	11
Grafik 7: KKTC İthalat ve İhracat Seyri (Milyon ABD Doları)	12
Grafik 8: Türkiye İthalat ve İhracat Seyri (Milyon ABD Doları).....	13
Grafik 9: GKRY İthalat ve İhracat Seyri (Mil. Avro).....	13
Grafik 10: Karşılaştırmalı Enflasyon Oranları (%)	14
Grafik 11: KKTC'nin Enflasyon Gelişim Seyri (%).....	15
Grafik 12: Karşılaştırmalı Bütçe Açığının GSYH'ya Oranı (%)	16
Grafik 13: KKTC Mahalli Gelirlerin Yerel Giderleri Karşılama Oranı (%).....	16
Grafik 14: KKTC'de Yerel Açık - GSYİH Oranı (%).....	18
Grafik 15: Kredi/Mevduat Oranı (%).....	21
Grafik 16: KKTC Gelen Yolcu, Konaklama ve Geceleme (2019-2022).....	21
Grafik 17: 2011-2022 Ortalama Döviz Kurları	25

TABLOLAR

Tablo 1: KKTC'nin 2021 Dış Ticaret Dengesi	12
Tablo 2: İhraç Edilen Başlıca Ürünler	12
Tablo 3: İthal Edilen Başlıca Ürünler	12
Tablo 4: Türkiye'nin 2020-2021 Dış Ticaret Dengesi	13
Tablo 5: GKRY'nin 2020-2021 Dış Ticaret İstatistikleri	13
Tablo 6: Ana Mal Grupları Değişim (%).....	14
Tablo 7: 2021-2022 I. Çeyrek Yerel Bütçe Açık/Fazla	17
Tablo 8: Bankacılık Aktif/Pasif Bilançosu (Mil. TL)	20
Tablo 9: Aktif/Pasif Bilançosu (Değişim, %)	20
Tablo 10: Toplam Krediler (Milyon TL)	20
Tablo 11: Toplam Krediler (Değişim %)	20
Tablo 12: Toplam Mevduatlar (Milyon TL).....	20
Tablo 13: Toplam Mevduatlar (Değişim %).....	21
Tablo 14: KKTC Merkez Bankası Yıllık Mevduat Faiz Oranları (%).....	26
Tablo 15: KKTC Merkez Bankası Yasal Karşılıklara Uygulanan Faiz Oranları (%)	26

1. YÖNETİCİ ÖZETİ

Tedarik zincirindeki kırılmalar ve küresel olarak artan enflasyon ortamı, ülke ekonomilerini olumsuz yönde etkilemektedir. Tüm dünya ekonomileri gibi, Kuzey Kıbrıs da ekonomik olarak zor bir süreçten geçmektedir.

Salgınla geçen iki yılın ortaya çıkardığı sosyo-ekonomik yükün yanı sıra, döviz kurlarındaki artışlar ile Rusya-Ukrayna savaşı nedeniyle artan uluslararası emtia, navlun ve petrol fiyatları, Kuzey Kıbrıs ekonomisindeki kırılmalıkları artırmakta ve yeni riskler oluşturmaktadır. Hammadde ve girdilerdeki fiyat artışları, maliyetleri yükseltmekte ve tüketici fiyatlarına artış olarak yansıtılmasına neden olmaktadır. Bu süreçte, ekonomik faaliyetleri planlamak ve hızlandırmak oldukça önemlidir.

İçinden geçtiğimiz bu olumsuz ekonomik süreçte, ekonominin dengelenmesi için atılacak adımların sağlamlığı oldukça kritiktir. Bu dönemde, kamu destekleri önemli bir role sahiptir. Özellikle istihdamın korunması ve işsizliğin önlenmesi, işletmelerin faaliyetlerini sürdürebilmesi ve tüketicilerin alım gücünün artırılması için politikalar üretilmelidir.

Bu süreçte, işsizlik önemli bir tehdit durumdadır. Dolayısıyla, istihdamın korunması ve işsizliğin önlenmesi için başlatılan Sosyal Sigorta Prim desteği revize edilerek, destek payları daha da artırılmalıdır.

Uluslararası navlun maliyetleri yüksek olduğu için belirli bir süreliğine, piyasanın ucuzlatılması ve alım gücünün artırılmasına yönelik olarak gümrükteki işlemler FOB üzerinden yapılmalıdır.

İşletmeler, faaliyetlerini sürdürebilmeleri için finansal desteğe ihtiyaç duymaktadır. Dolayısıyla, buna yönelik olarak kaynak ayrılmalıdır. İşletmeler için uzun vadeli ve düşük faizli kredi paketleri hazırlanmalıdır.

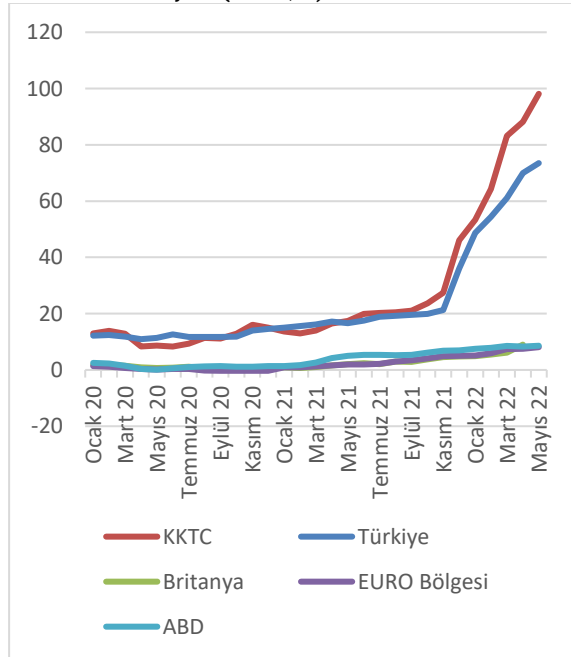
Bugüne kadar yapısal reformların hayata geçirilmemesi gerek pandemi döneminde gerekse ekonomik kriz dönemlerinde her zaman önümüzde sorun olarak yer almıştır. Başta kamu reformu olmak üzere, daha üretken ve daha verimli bir kamu yaratılması için gerekli adımlar atılmalıdır. Bu konu elzemdir. Özellikle, kamu çalışma saatleri özel sektör çalışma saatleri ile uyumlu hale getirilmelidir.

2. KÜRESEL EKONOMİK GÖRÜNÜM

4

Küresel düzlemde konjonktürel olarak yaşanan ekonomik sorunların başında yüksek enflasyon ve ekonomide daralma riski gelmektedir. Yani bir başka ifadeyle, savaşın patlak vermesiyle stagflasyon yaşanma riski fazlasıyla artmıştır. COVID-19 ile mücadele için uygulanan genişletici para ve maliye politikalarının toparlanma sürecinde yarattığı aşırı talep enflasyonun önemli bir kaynağını oluşturmaktadır. Bunun yanında mal ve hizmetlerin arz edilmesinde, özellikle arz zincirinde yaşanan sorunlar enflasyonun oluşmasında ikinci ana neden olarak değerlendirilmektedir. Rusya-Ukrayna savaşının doğal gaz, tahıl gibi emtia fiyatlarının artmasına neden olması enflasyonun son 40 yılın en yüksek seviyesine çıkmasına neden olmuştur. ABD’nde Mayıs ayında yıllık enflasyon %8,6’ü bulurken, Euro bölgesinde %8,1 ve İngiltere’de %9’luk yıllık fiyat artışlarına işaret ediliyor. Euro bölgesi enflasyonunun yaklaşık dörtte üçü, hızla artan enerji ve gıda fiyatlarıyla açıklanmaktadır.

Grafik 1: Enflasyon (TÜFE, %)

Kaynak: KKTTC İstatistik Kurumu, Türkiye İstatistik Kurumu, Eurostat, OECD

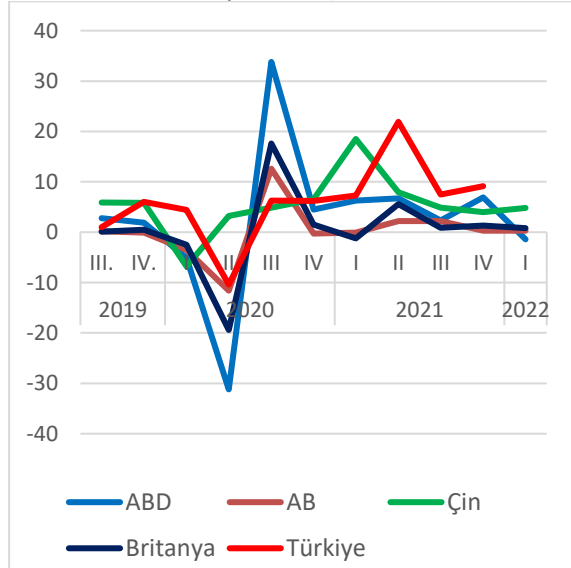
Aynı dönemde enflasyon Türkiye’de çok daha yüksek seviyelere 2022 Nisan sonu itibarıyla %73,5’e ulaşmıştır. Enflasyonu görsel olarak anlatan şekilden de görüleceği üzere Türkiye’de enflasyon pandemi döneminin başladığı aylarda %10 civarlarında seyrederken, küresel düzlemde yaşanan ekonomik toparlanmaya paralel bir şekilde Mart 2021 ayından itibaren toplam talep kaynaklı yükselmeye başlamıştır. 2021 yaz sonrasında Türkiye’de enflasyon ABD ve Avrupa’daki enflasyona göre %60’ları aşan bir farka ulaşmıştır.

Türkiye ile para birliğinde olan KKTC’de TCMB’nin uyguladığı para politikalarından doğrudan etkilenmektedir. Üretim imkanlarının sınırlı, piyasalarının fazla derin olmayan ve mal ithalatına fazlasıyla bağımlı olan KKTC, kurun fiyat geçişkenliğinin yüksek olması nedeniyle yüksek enflasyon yaşamıştır. Dış ticaretin döviz cinsinden olması, konut, otomotiv ve enerji fiyatlarının döviz cinsinden belirlenmesi nedeniyle kurlardaki artış ülkenin kendi yapısal sorunlarıyla birlikte enflasyon 2022 Mayıs ayında yıllık %98’e ulaşmıştır. Kamu maliyesindeki yapısal sorunların sonucunda oluşan açıkların karşılanması için yapılan fon artışları da enflasyona neden olmaktadır. Küresel düzlemde devam eden riskler ve KKTC’nin kendi çapında enflasyonla mücadelede politikadan yoksun olması ülkede enflasyon sorununun devam edeceğini işaret etmektedir.

COVID-19 ile başlayan pandemi bütün ekonomileri olumsuz etkilemiştir. Seçilmiş ülkelerin 2019 üçüncü çeyrek 2022 birinci çeyrek dönemini gösteren grafik 2’den de görüleceği üzere, 2020 birinci çeyreğinden başlayarak Dünyanın önde gelen ekonomilerinden ABD, Çin, AB, Büyük Britanya ve Türkiye’de ekonomik küçülme başlamış ve

2020 ikinci dönemde (Çin hariç) tüm ülkelerde yüksek oranlı ekonomik gerileme görülmüştür. Bu küçülme ABD’nde %31, Büyük Britanya’da %19’a varacak kadar yüksek oranda gerçekleşmiştir. Öncü ekonomilerin hızlıca hayata geçirdikleri genişletici para ve maliye politikaları 2020’nin ikinci yarısında olumlu sonuçlar vermiş ve dünya ekonomileri toparlanma sürecine girmişlerdir. Ülkelerin böylesi bir pandemi sürecini tecrübe etmiş olmaları ve sürecin üretim ağına ve arz ile talep kanallarına ağır hasar vermesi, toparlanma yaşansa da ekonomik istikrara kavuşması kolay olmayacaktı. Nitekim, toparlanma sürecinde aşırı talep ve özellikle arz zincirindeki aksaklıklar bazı ülkelerin gelir yaratmada sorun yaşamalarına neden olmuştur. Özellikle AB ülkeleri ile Britanya 2021 ilk çeyreğinde ekonomide küçülme yaşamıştır. Bunun yanında enflasyon gibi istikrarsızlığa neden olan olgular da ortaya çıkmıştır.

Grafik 1: Ekonomik Büyüme (Seçilmiş Ülkeler, 2019 III.- 2022 I. Dönemi Çeyrek, %)

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Eurostat, OECD

Pandemi sürecinde özellikle turizm, havacılık, otomotiv ve konut- inşaat alanında olan işletmelerin önemli ölçüde kayıplara uğramasına neden olmuştur. Diğer taraftan elektronik ticaret, bilgi teknolojileri, kişisel ve sağlık bakımı ve tartışmasız gıda

üretimi ve satışını yapanlar ile sağlık ürünleri ve hizmetleri sunanlar da süreçten en çok kazançlı olarak çıkmışlardır. Mikro bazlı bu tespitin makro seviyede ülkeler için de değerlendirecek olursak; turizm, konut vb. hizmetlere dayalı ekonomilerin pandemiye en fazla kaybedenler olduğu ortaya çıkmıştır. Yaşanan pandemi tecrübesi ekonomilerde üretim kalıplarının farklı boyutlara girmesine teknoloji kullanımı ile de farklı tüketim davranışlarının oluşmasına neden olmuştur. Özellikle esnek ekonomiye sahip ve rekabet gücü yüksek olan ekonomiler bu sürece erken uyum sağlamaya başlamıştır. Yalnız üretim ve işgücü piyasasında esnekliğin olmadığı ekonomilerde ise önemli ölçüde üretim kaybına ve işsizliğin artmasına neden olmuştur. Son olarak 2022 Şubat ayında patlak veren Rusya-Ukrayna savaşı nedeniyle küresel düzlemde dünya ekonomisi toparlanmakta zorlanmakta ve istikrarsızlığın devam edeceğini göstermektedir. Stagflasyon sorunu yanında gıda arzında oluşan riskler kıtlığa neden olacaktır.

Son çeyrek asırdır yaşananlar bizlere önümüzdeki dönemin de pek istikrarlı ve krizsiz geçmeyeceğini göstermektedir. Artan küresel ısınma, salgın sorunları ve küreselleşmenin getirdiği ekonomik bağımlılık dünya ekonomilerini daha kırılgan bir hale getirmiştir. Gelecek ile ilgili beklentilerin net olmadığı bu süreçte işletmelerin doğru ve rasyonel karar vermeleri zor olacaktır. Artan risklerle birlikte işletmeler yatırım planlaması yapmakta zorlanmaktadır. Belli ki bahsi konular ülkelerin kendi çapında alacakları kararlarla halledebilecek sorunlar değildir. Bunun için gelinen aşamada tüm ülkeler küresel sorunları ele almalı ve devam eden küresel salgın, Ukrayna’daki savaş, jeo-ekonomik şoklar ve iklim değişikliği dahil dünyanın en acil sorunlarına çözümler bulmak için çalışmalıdır. Bunu da yaparken yeni dünya düzeninde geliştirecekleri politikaların bahsedilen çevre,

salgın ve ekonomik şoklara kalıcı çözümler getirecek politikalar olmalıdırlar. Ülkeler orta ve uzun vadede değişen koşullara kolay uyum sağlayabilecek kabiliyetleri geliştirirken, aynı zamanda dönüşüm için gerekli kapasiteleri de oluşturmaları gerekmektedir.

3. KKTC, TÜRKİYE VE GKRY EKONOMİLERİNİN GÖRÜNÜMÜ

Rusya'nın 24 Şubat'ta Ukrayna'ya askeri hareket başlatmasının ardından Rusya'ya yönelik açıklanan sert yaptırımlar piyasaların seyrinde belirleyici olmuştur. Enerji başta olmak üzere emtia fiyatları ve navlun fiyatlarının yükseliş göstermesi küresel ekonomi için riskler ve belirsizlikler doğurmuştur.

İçinden geçtiğimiz bu olumsuz ekonomik süreçte, ekonominin dengelenmesi için atılacak adımların sağlamlığı oldukça kritiktir. Gerek merkez bankalarının gerekse de yerel hükümetlerin destekleri birçok ülkede halen sürmektedir. Piyasalara destek olmak ve panik havasını yatıştırmak adına hızla aksiyon alan merkez bankaları, likidite koşullarını hızlı genişleterek ekonomik darboğazın likidite krizine dönüşmemesini sağlamaktadır. Bu duruş aynı zamanda küçülme sürecini de frenleyici bir unsur niteliğindedir. İşletme ve sektörlerin bu desteklerin olmadığı bir süreçte gösterebilecekleri performansın çok daha sınırlı olacağı bilinmektedir. Politika destekleri önemli bir role sahip olup, politika desteklerinin devam etmesi risk görünümünün gidişatı üzerinde olumlu etki yaratmaktadır.

Salgınla geçen son iki yılın ortaya çıkardığı sosyoekonomik yükün yanı sıra, navlun ve emtia fiyatlarında yaşanan artış ile Türk Lirasında yaşanan değer kayıpları, KKTC ekonomisindeki kırılganlıkları artırmakta ve yeni riskler oluşturmaktadır. Yaşanan bu dalgalanmalara karşı henüz net ve öngörülebilir yapısal tedbirler alınamamıştır.

2022 yılı için öncelikli temennimiz, ekonomik açıdan belirsizliklerin ortadan kalkması ve dolayısıyla öngörülebilirliğin artarak istikrar ortamının yakalanmasıdır. Diğer yandan, arzu ettiğimiz bu ortamın sağlanmasına yönelik yapısal reformların bir an önce

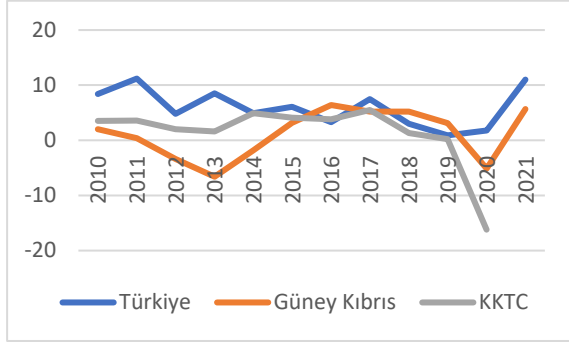
hazırlanıp yürürlüğe konması temenni edilmektedir.

2020 yılında daralan küresel ekonomiye rağmen, Türkiye ekonomisi kredi ağırlıklı genişletici politikalar sayesinde %1,8 oranında büyümüştür. 2021 yılında ise %11 oranında büyüme göstermesine karşın, navlun ve emtia fiyatlarındaki artış ile Türk Lirası'nın aşırı değer kaybetmesi girdi maliyetlerini artırmakta ve Türkiye ekonomisi için ekonomik riskler oluşturmaya devam etmektedir.

GKRY ekonomisi de Kovid-19 salgınından diğer tüm ekonomiler gibi olumsuz etkilenmiştir. 2020 yılında %5,1 oranında küçülen GKRY ekonomisi, 2021 yılında %8 oranında büyüme göstermiştir. Seyahat kısıtlamalarının hafifletilmesiyle turizm sektörünün canlanması ve halkın harcamalarının yeniden eğlence ve perakende sektörüne yönelmesi, GKRY ekonomisine olumlu yansımıştır. Ancak Rusya-Ukrayna savaşı ile artan emtia ve navlun fiyatları ülke ekonomisi için belirsizlik yaratmaktadır.

3.1. Büyüme

Son 10 yıllık KKTC, Türkiye ve GKRY ekonomilerindeki büyüme trendi incelendiğinde KKTC ve Türkiye 2015 yılına kadar GKRY'den daha iyi ve istikrarlı bir performans sergilemiştir. GKRY ekonomisi 2015 yılından sonra alınan tedbirlerle toparlanmaya başlamıştır. 2010-2019 dönemindeki 10 yıllık periyotta Türkiye, GKRY ve KKTC'nin büyüme ortalaması sırasıyla %5,86, %1,36 ve %2,98 olmuştur.

Grafik 1: Karşılaştırmalı Büyüme Oranları (%)

Kaynak: KKTC İstatistik Kurumu, CYSTAT, TÜİK

Kovid-19 pandemisi nedeniyle, 2020 yılı üç ülke için de zor bir yıl olmuştur. Özellikle pandeminin zirve yaptığı ve kapanmaların olduğu ilk iki çeyrekte Türkiye, GKRY ve KKTC ekonomileri ciddi anlamda küçülmüştür. İlk iki çeyrekteki ekonomik durağanlık ve küçülme sonrası özellikle yaz aylarında ekonomik aktivitenin hızlanması, açılmaların ve mali desteklerin başlamasıyla ekonomik iyileşmeler üç ülkede de başlamıştır.

Pandeminin büyük etkisi altında geçen 2020 yılının tamamında, Türkiye, 2009 yılı sonrası kesintisiz büyüme eğilimini, %1,8 oranında reel artış kaydederek devam ettirmiştir.

2021 yılı birinci çeyreğinde %7,0 oranında büyüyen Türkiye ekonomisinin, 2021 yılının ikinci çeyreğinde bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %21,7 büyüdüğü açıklanmıştır. TÜİK verilerine göre, Türkiye ekonomisi 2021 yılının 3. çeyreğinde %7,4 ve 4. çeyreğinde %9,1 oranında büyüyerek toparlanmanın güçlü biçimde sürdüğünü göstermiştir. 2021 yılı tamamında, Türkiye ekonomisi %11 oranında büyüme kaydetmiştir.

TÜİK verilerine göre, Türkiye 2022 yılı birinci çeyreğinde % oranında büyüme göstermiştir. Bahsi geçen dönemde, kamu harcamaları %7 oranında büyümüştür. Sektörel bazda bakıldığında, tarım, inşaat ve finans sigorta faaliyetlerinde daralma dikkat çekmiştir. Verilere göre, tarım sektöründe bir önceki yılın aynı dönemine göre %2,2,

inşaat sektöründe %0,9 ve finans ve sigorta faaliyetlerinde ise %9 oranında bir daralma görülmüştür. 2021 yılı dördüncü çeyreğinde sanayi %16,6 büyürken, hizmetler sektöründe ise %21,1'lik bir büyüme görülmüştür.

Dünya Bankası, Avrupa ve Orta Asya Ekonomik Güncelleme Bahar Raporu'nda, Türkiye için 2022 yılı büyüme beklentisini %2'den %1,4'e düşürmüştür. OECD ise Aralık ayında yayınladığı Kasım Ara Dönem Ekonomik Görünüm Raporu'nda Türkiye için 2022 yılı büyüme beklentisini %3,3 olarak açıklamıştır. OECD gibi IMF de Ocak 2022'de yayınladığı Dünya Ekonomik Görünüm Raporu'nda Türkiye için 2022 yılında %3,3'lük bir büyüme öngörüsünde bulunmuştur.

Kovid-19 krizi ve beraberindeki karantina önlemlerinin bir sonucu olarak GKRY'de ekonomi 2020 yılında %5,1 oranında küçülmüştür. Özel tüketimin 2020'de %3,9 ve yatırımın %2 düşmesi nedeniyle, iç talep üzerindeki etki, geçici gelir desteği önlemleriyle yalnızca kısmen hafifletilebilmiştir.

2021 yılının ilk çeyreğinde %1,6 oranında daralma gösteren GKRY ekonomisi, ikinci çeyrekte %12,8 ve üçüncü çeyrekte %5,2'lik bir büyüme göstermiştir. 2021 yılının dördüncü çeyreğinde ise GKRY ekonomisi %6,4 oranında büyümüştür. 2021 yılı tamamında, GKRY ekonomisi %5,5 oranında büyüme kaydetmiştir.

GKRY ekonomisi 2022 yılı birinci çeyreğinde ise % büyüme kaydetmiştir. Bahsi geçen dönemde, pozitif büyüme gösteren sektörler "Oteller ve Restoranlar", "İmalat", "Ulaştırma, Depolama ve Haberleşme", "Toptan ve Perakende Ticaret, Motorlu Taşıtların Onarımı", "Sanat, Eğlence ve Rekreasyon" ve "Diğer Hizmet Faaliyetleridir".

IMF Kasım 2021'de yayınladığı raporda, GKRY için 2022 yılında %3,6'lık bir büyüme

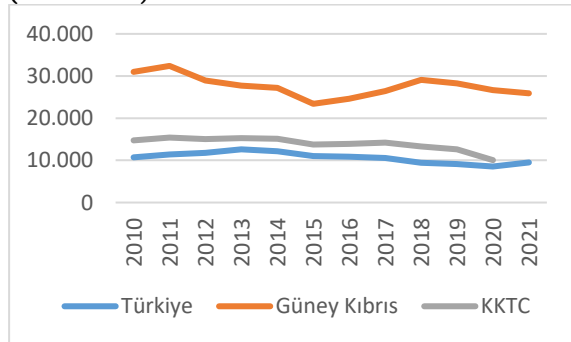
öngörüsünde bulunmuştur. Şubat 2022’de Avrupa Komisyonu ise 2022 yılında GKRY ekonomisinin %4,1 oranında büyüyeceğini öngörmüştür.

KKTC İstatistik Kurumu verilerine göre, KKTC ekonomisi, 2020 yılında %16,2 oranında daralmıştır. 2021 yılı için büyüme verileri henüz yayımlanmamıştır. 2022 yılı büyüme oranı için ise henüz bir tahmin çalışması yapılmamıştır.

2021 yılının ilk çeyreğinde başlayan aşılama sürecinin ikinci çeyrekte hız kazanmasıyla, ekonomik faaliyetlerde normalleşme gözlenmeye başlamıştır. Ancak, üçüncü çeyrek itibarıyla artan navlun ve emtia fiyatları ile Türk Lirası’nın aşırı değer kaybetmesi, KKTC ekonomisi için riskler oluşturmakta ve büyüme tahminlerinin olumsuz yönde olmasına neden olmaktadır. 2022 yılı Şubat ayında Rusya-Ukrayna savaşının başlaması ve ardından Rusya’ya uygulanan yaptırımlar sonrası, enerji başta olmak üzere emtia fiyatlarındaki yükseliş, KKTC ekonomisini olumsuz yönde etkilemeye devam etmektedir.

KKTC, Türkiye ve GKRY’de kişi başına düşen milli gelirin gelişim trendi Grafik-4’te görülmektedir.

Grafik 2: Karşılaştırmalı Kişi Başına Düşen GSYİH (ABD Doları)

Kaynak: KKTC İstatistik Kurumu, CYSTAT, TÜİK

KKTC’de kişi başına düşen GSYİH 2013 yılında 15.302 ABD Doları ile nominal olarak en yüksek seviyesine ulaşmış iken, 2018 yılında dövizdeki artış nedeniyle 13.277

dolara düşmüştür. Kişi başına düşen GSYİH, 2019 yılında %5 ve 2020 yılında ise %20,5 azalarak 10.055 dolarına gerilemiştir. İstatistik Kurumu, 2021 yılı için kişi başına düşen GSYİH verilerini henüz yayımlamamıştır.

Türkiye’de kişi başına düşen GSYİH ise 2013 yılında 12.582 ABD Doları ile nominal olarak en yüksek seviyesine ulaşmış iken dövizdeki artış ve ekonomideki yavaşlama sebebiyle 2019 yılında 9.213 ABD Dolarına gerilemiştir. 2020 yılında pandeminin de etkisiyle daralan ekonomi sonucunda Türkiye’de kişi başına düşen GSYİH 8.599 ABD Dolarına gerilemiştir. 2021 yılında ise kişi başına düşen GSYİH 9.539 ABD Dolarına yükselmiştir.

GKRY’de 2010 yılında 31.023 ABD Doları olan kişi başına düşen milli gelir ekonomik kriz döneminde azalarak 2015 yılında 23.354 ABD Dolarına düşmüştür. 2015 yılından itibaren ekonominin toparlanmasıyla birlikte 2019 yılına kadar sürekli artış gösteren kişi başına düşen milli gelir, 2019 yılında 27.858 ABD Doları olarak gerçekleşmiştir. 2020 yılı rakamlarına göre ise GKRY’de kişi başına düşen milli gelir 26.785 ABD Dolarına gerilemiştir. 2021 yılı tahminlerine göre, GKRY’de kişi başına düşen milli gelirin 25.937 ABD Dolarına gerilemesi beklenmektedir.

3.2. İstihdam

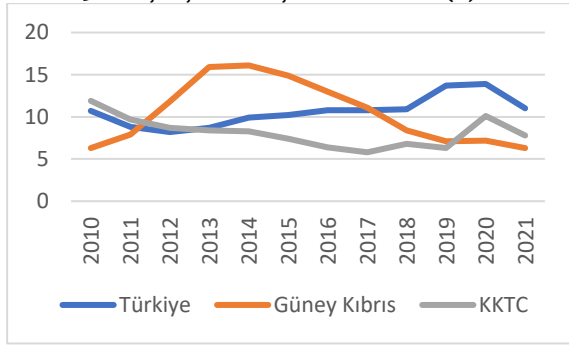
KKTC’de işsizlik oranı yıllık olarak açıklanmaktadır. 2020 Hanehalkı İşgücü Anketine göre, KKTC’deki işsizlik oranı 10 yıl sonra yeniden çift hanelere ulaşarak %10,1 seviyesine yükselmiştir. Kovid-19 salgını nedeniyle kapatılan sektörler ve sonrasında normalleşmenin zaman alması işsizliğin artmasına neden olmuştur. 2021 yılında aşılamanın artması ve ekonominin görece hareketlenmesi, işsizlik rakamlarının yeniden tek

haneli rakamlara düşmesini sağlamıştır. 2021 Hanehalkı İşgücü Anketine göre, KKTC'deki işsizlik oranı %7,8 olarak hesaplanmıştır.

Türkiye'de dalgalı seyreden işsizlik oranları 2011-2014 yılları arası hariç çift haneli olarak gerçekleşmiştir. 2020 işsizlik oranı ise %13,2 olarak açıklanmıştır. Kovid-19 pandemi salgını sonrası, ekonomik hareketlenme ve toparlanmanın başlaması ile işsizlik oranı 2021 yılı sonunda %12 seviyesine gerilemiştir. 2022 yılı Şubat ayı sonunda ise işsizlik oranı %10,7 seviyesine düşmüştür.

GKRY'de ise 2012 yılında çift hanelere çıkan işsizlik oranı 2014 yılında %16,1'e kadar yükselmiştir. Ekonominin 2015 yılından itibaren toparlanması işsizlik oranlarına da olumlu yansımış ve bu tarihten itibaren düşmeye başlayan işsizlik 2019 yılında %7,1'e kadar düşmüştür. 2020 yılında ise pandeminin etkisiyle işsizlik tekrar yükselişe geçerek %7,6 olmuştur. 2021 yılı işsizlik oranı %6,3'e gerilemiştir.

Grafik 3: Karşılaştırmalı İşsizlik Oranları (%)

Kaynak: KKTC İstatistik Kurumu, CYPSTAT, TÜİK

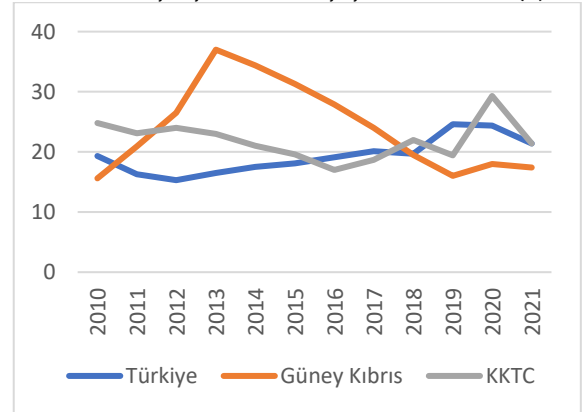
Grafik-6'da da görüldüğü üzere, KKTC'deki genç işsizlik oranı 2010 yılında %24,8 olarak gerçekleşmiştir. 2016 yılına kadar sürekli azalan bu oran, %17 ile dönemin en düşük oranı olarak kayıtlara geçmiştir. 2017 ve 2018 yıllarında tekrar artışa geçen genç işsizlik oranı 2019 yılında bir miktar azalarak %19,4 olmuştur. KKTC'de genç işsizlik oranı 2020 yılında yaklaşık 10 puan artarak

%29,3'e yükselmiştir. 2021 yılında ise genç işsizlik oranı %21,4'e gerilemiştir.

Türkiye'de de benzer şekilde genç işsizlik ciddi sorun oluşturmaya devam etmektedir. 2010-2016 yılları arasında %15 ile %20 arasında değişen genç işsizlik oranı 2019'da %25,4'e kadar yükselmiştir. 2020 yılında bu oran %25,3 olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılı sonunda genç işsizlik oranı %21,4'e gerilemiştir. TÜİK verilerine göre, 2022 yılı Şubat ayı sonunda genç işsizlik %20,7'ye seviyesine düşmüştür.

2012-2015 yılları arasında ciddi bir ekonomik krizle karşılaşan GKRY'nde genç işsizlik oranı, 2013 yılında %38,9 ile rekor düzeye ulaşmıştır. 2016 yılından itibaren ekonominin toparlanmasıyla düşmeye başlayan genç işsizlik oranı 2019 yılında %16,6 ile dönemin en düşük seviyesine inmiştir. Ancak, pandemiyle birlikte 2020 yılında bu oran %18,2'ye yükselmiştir. 2021 yılı sonunda GKRY'nde işsizlik oranı %17,4'e ulaşmıştır.

Grafik 4: Karşılaştırmalı Genç İşsizlik Oranları (%)

Kaynak: KKTC İstatistik Kurumu, CYPSTAT, TÜİK

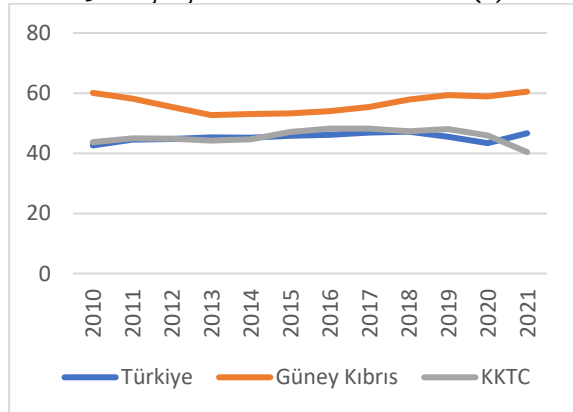
KKTC'de istihdam oranı 2010 yılında %43,7 iken 2016 ve 2017 yıllarında %48,2'ye kadar yükselmiştir. 2018 yılında 0,9 puan düşen bu oran, 2019 yılında tekrar yükselerek %48,1 olmuştur. 2020 yılında ise yine pandeminin olumsuz etkisiyle %45,9'a gerilemiştir. 2021 yılında ise istihdam oranı gerilemeye devam ederek %40,4'e kadar düşmüştür. Son bir yılda işsizlik oranı

azalırken, istihdam oranının da azalmış olması işgücüne katılma oranının önemli ölçüde düşüş yaşamasından kaynaklanmaktadır. KKTC’de 2020 yılında işgücüne katılım oranı %51,1 iken, 2021 yılında %43,8’e gerilemiştir.

Yine işsizlik kadar önemli olan istihdam oranı Türkiye’de AB ortalamasına ve diğer gelişmiş ülke ekonomilerine göre oldukça düşüktür. 2010 yılında en düşük oran olan %41,3’den sonra, 2011-2019 yılları arasında %43 ila %47 arasında dalgalanan bu oran, 2021 yılı sonunda %46,7 olarak gerçekleşmiştir. TÜİK verilerine göre, 2022 yılı Şubat ayı sonunda istihdam oranı %46,6 ve işgücüne katılım oranı ise %52,2 olarak gerçekleşmiştir.

GKRY, istihdam oranı bakımından KKTC ve Türkiye’den daha iyi durumdadır. 2010 yılında %60,2 olan istihdam oranı 2015 yılında %53’e kadar düşmekle birlikte, 2016 yılından itibaren tekrar artışa geçmiş ve 2019 yılı sonunda %58,5’e kadar yükselmiştir. 2020 yılında ise %57,9’a düşmüştür. 2021 yılı sonunda %60,5’e yükselmiştir.

Grafik 5: Karşılaştırmalı İstihdam Oranları (%)

Kaynak: KKTC İstatistik Kurumu, CYPSTAT, TÜİK

3.3. Dış Ticaret Dengesi

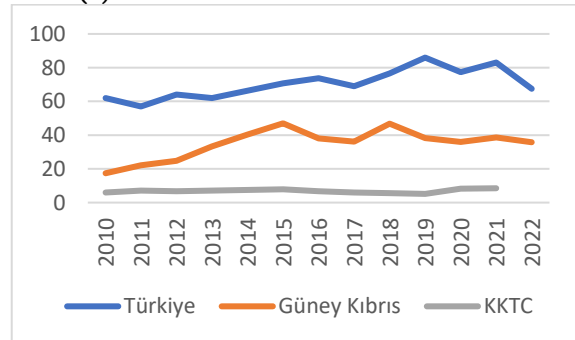
KKTC’de, ihracatın ithalatı karşılama oranları 2010-2017 yılları arasında %6-7 civarında gerçekleşmiştir. 2018 ve 2019 yıllarında bu

oran daha da düşerek %5,5 olmuştur. 2020 yılında pandeminin turizm sektörü üzerindeki olumsuz etkisi ve yükseköğretim öğrencilerinin ülkelerinde kalmayı tercih ederek uzaktan eğitim alması nedeniyle- dövizdeki artışa rağmen- ithalat azalmıştır. İthalattaki bu gerileme ihracattaki artışla desteklenince ihracatın ithalatı karşılama oranı dönemin en yüksek oranı olan %8,3’e yükselmiştir. 2021 yılı ilk çeyreğinde ihracattaki artış ve ithalattaki azalış nedeniyle bu oran son dönemin en yüksek oranı olan %17,4’e yükselirken, yaz aylarında tedbirlerdeki gevşeme, talepteki artış ve dolayısıyla ithalatın artması nedeniyle bu oranda düşüş gözlemlenmiştir. 2021 yılı Ocak-Eylül döneminde ihracatın ithalatı karşılama oranı %8,5 olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye’de bu oran son 10 yılda artarak 2019 yılında %86’ya kadar çıkmış ancak 2020’de %77,2’ye düşmüştür. 2021 yılı sonunda ihracatın ithalatı karşılama oranı %83’e yükselmiştir. 2022 yılı Şubat ayı sonunda ise bu oran %67,4 olarak gerçekleşmiştir.

GKRY’de ise 2010 yılında %17,4 olan bu oran, sürekli artarak 2018 yılında %46,8’e kadar çıkmıştır. 2019 ve 2020 yıllarında ise düşüş göstererek sırasıyla %38,2 ve %36,5 olmuştur. İhracatın ithalatı karşılama oranı 2021 yılı sonunda yükselerek %38,7’ye ulaşmıştır. 2022 yılı Şubat ayı sonunda bu oran %35,7’ye gerilemiştir.

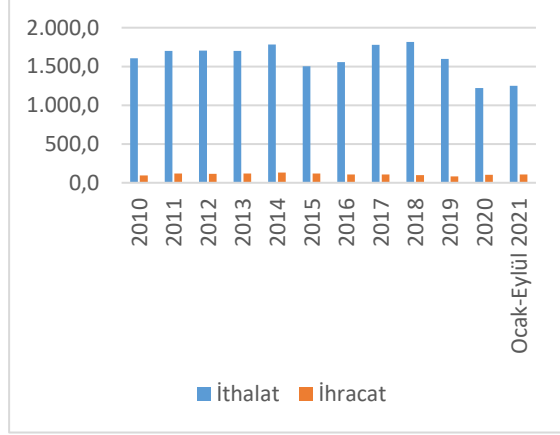
Grafik 6: Karşılaştırmalı İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%)

Kaynak: KKTC İstatistik Kurumu, CYPSTAT, TÜİK

KKTC’de 2021 yılı üçüncü çeyreğinde ihracat, bir önceki yılın aynı dönemine göre %29,3 oranında artış göstererek 106,8 milyon dolara yükselmiştir. İthalat ise aynı dönemde %44,5 oranında artış gerçekleştirerek 1.251 milyon dolara ulaşmıştır.

Grafik 7: KKTC İthalat ve İhracat Seyri (Milyon ABD Doları)

Kaynak: KKTC Ticaret Dairesi

KKTC’de 2021 yılı Ocak-Eylül döneminde ihracattaki artışa rağmen ithalatın da artmış olması, bir önceki yılın aynı dönemine göre dış ticaret dengesinde iyileşme sağlamamıştır. Dış ticaret açığı 783,2 milyon dolar-dan 1.144 milyon dolara yükselmiştir.

Tablo 1: KKTC’nin 2021 Dış Ticaret Dengesi

	Ocak- Eylül 2020 (Milyon \$)	Ocak- Eylül 2021 (Milyon \$)	Değişim (%)
İhracat	82,6	106,8	29,3
İthalat	865,8	1,251	44,5
Dış Ticaret Dengesi	-783,2	-1.144	46

Kaynak: KKTC Ticaret Dairesi

KKTC’de 2021 yılı Ocak-Eylül döneminde en fazla ihrac edilen ürün 35,8 milyon dolar ile süt ürünleri olmuştur. Daha sonra 28,6 milyon dolar ile narenciye gelmektedir. Bu iki ürünün ihracattaki payı %60,3 gibi ciddi bir orandadır.

Tablo 2: İhraç Edilen Başlıca Ürünler

	Ocak - Eylül 2020 (\$)	Ocak - Eylül 2021 (\$)	Değişim (%)
1-Süt Ürünleri	34.341.563	35.762.650	4
2-Narenciye	27.378.937	28.644.710	5
3-Fişenkler ve Malzemeleri	870.281	12.503.014	1.337
4-Hurdalar	4.174.339	10.672.228	155,7
5-Keçi Boynuzu (Çekirdek)	661.323	3.196.143	383,3
6-Yumurta	1.089.032	2.625.490	141

Kaynak: KKTC Ticaret Dairesi

2021 yılı Ocak-Eylül döneminde en fazla ithal edilen ürün 377,8 milyon dolar ile yakıt olmuştur. 2020 yılında pandemi nedeniyle alınan kapanma kararları sonrası azalan yakıt ithalatı, 2021 Ocak-Eylül döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre %459,6 oranında artış göstermiştir. Taşıt araçları 90,5 milyon dolar ile diğer önemli bir ithal üründür. İnşaat demiri ithalatı ise aynı dönemde %69,5 artarak 36 milyon dolara ulaşmıştır. Bu durum, 2021 yılında inşaat sektöründeki canlanmayı göstermektedir.

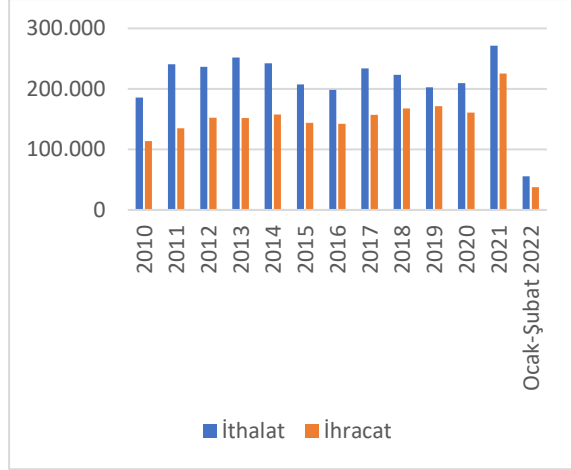
Tablo 3: İthal Edilen Başlıca Ürünler

	Ocak - Eylül 2020 (Milyon \$)	Ocak - Eylül 2021 (Milyon \$)	Değişim (%)
1- Yakıt	67,5	377,8	459,6
2- Taşıt Araçları	89,4	90,5	1,2
3-İnşaat Demiri	21,2	36	69,5
4-Hayvan Yemleri	23,9	27,6	15,3
5-Konfeksiyon	22	19,6	-11
6-İlaçlar	28,2	19	-32,7
7-Arpa	0,02	17,6	83.319,3
8-Sanayi Makineleri	13,6	16,4	20,5
9-Alkollü İçkiler	11,3	14,9	32,4
8- Telefon Cihazları	0,9	14,6	1.473,6

Kaynak: KKTC Ticaret Dairesi

Türkiye’de 2022 yılı Şubat ayı sonunda gerçekleşen ihracat bir önceki yılın aynı dönemine göre %21,4 oranında artarak 37,6 milyar dolara ulaşmıştır. İthalat ise aynı dönemde %49,2 oranında artarak 37,4 milyar dolardan 55,7 milyar dolara yükselmiştir.

Grafik 8: Türkiye İthalat ve İhracat Seyri (Milyon ABD Doları)

Kaynak: T.C. Ticaret Bakanlığı

Bu gelişmelerin etkisiyle dış ticaret açığı aynı dönemde 6,4 milyar dolardan 18,2 milyar dolara yükselmiştir.

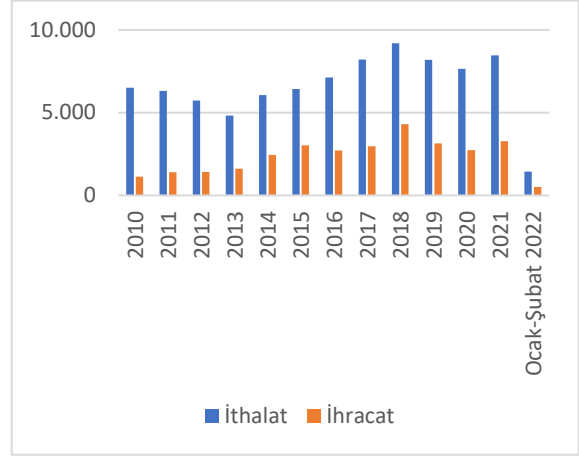
Tablo 4: Türkiye’nin 2020-2021 Dış Ticaret Dengesi

	2021 Ocak-Şubat (Mil. \$)	2022 Ocak-Şubat (Mil. \$)	Değişim (%)
İhracat	30.957	37.580	21,4
İthalat	37.365	55.733	49,2
Dış Ticaret Dengesi	-6.408	-18.153	183,3

Kaynak: T.C. Ticaret Bakanlığı

2022 yılı Şubat ayı sonunda, GKRY’de ihracat bir önceki yılın aynı dönemine göre %54,3 artarak 518 milyon Avro’ya yükselmiştir. İthalat ise bahsi geçen dönemde %8,6 artarak 1 milyar 449 milyon Avro’ya ulaşmıştır.

Grafik 9: GKRY İthalat ve İhracat Seyri (Mil. Avro)

Kaynak: CYSTAT

GKRY’de dış ticaret açığı ise %6,8 azalarak 999 milyon Avro’dan 931 milyon Avro’ya gerilemiştir.

Tablo 5: GKRY’nin 2020-2021 Dış Ticaret İstatistikleri

	2020 Ocak-Şubat (Mil. Avro)	2021 Ocak-Şubat (Mil. Avro)	Değişim (%)
İhracat	336	518	54,3
İthalat	1.335	1.449	8,6
Dış Ticaret Dengesi	-999	-931	-6,8

Kaynak: CYSTAT

3.4. Enflasyon

Kovid-19’la birlikte ortaya çıkan tedarik sıkıntısı ve ardından Rusya-Ukrayna savaşının neden olduğu emtia fiyatlarındaki rekor seviyelerin tüm dünyada yarattığı enflasyon baskısına Türk Lirası’ndaki değer kaybı da eklenince KKTC’de enflasyon 2000’li yılların başından itibaren en yüksek seviyeye yükselmiştir.

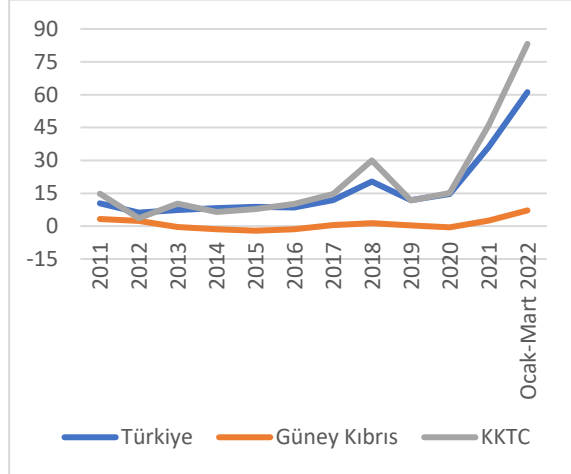
2020 yılında %15 olan enflasyon, 2021 yılında %46,1’e yükselmiştir. 2022 yılı birinci çeyrek sonunda ise yıllık enflasyon %83,19’a yükselmiştir. Bu seviyelerdeki rakam en son 1997-1998 yıllarında görülmüştü.

1995 yılından 2002 yılı ortalarına kadar yüksek seyreden enflasyon, daha sonraki yıllarda daha düşük seviyelerde seyretmiştir. Uzun yıllar %20'lerin altında hatta tek haneli rakamlarda kalan enflasyon, 2017 yılından itibaren yükselmeye başlamıştır. Covid-19, Rusya-Ukrayna savaşı ve TL'deki değer kaybıyla son bir yılda enflasyon yüksek seviyelere ulaşmıştır.

Süreç Türkiye'de de benzer şekilde ilerlemiştir. 2020 yılında %14,6 olan enflasyon 2021 yılında %36,08'e yükselmiştir. 2022 yılı birinci çeyrek sonunda ise yıllık enflasyon %61,14 olarak gerçekleşmiştir.

GKRY'de ise enflasyon özellikle Avrupa Para Birimine geçtikten sonra düşük seyretmekle birlikte ekonominin daraldığı dönemlerde tüketici fiyat endeksi deflasyonist yani eksi olarak gerçekleşmektedir. GKRY'de 2020 yılında %-0,6 olan yıllık enflasyon, 2021 yılında %2,45'e ulaşmıştır. 2022 yılı birinci çeyrek sonunda ise yıllık enflasyon %7,13 olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 10: Karşılaştırmalı Enflasyon Oranları (%)

Kaynak: KKTC İstatistik Kurumu, CYSTAT, TÜİK

3 ülkenin ana mal grupları açısından enflasyonun yıllık artış seyri tablo 6'da yer almaktadır. 2022 yılı birinci çeyrek sonunda, Rusya-Ukrayna savaşı ile artan petrol ve emtia fiyatları nedeniyle, enflasyonun GKRY, T.C. ve KKTC'de artış yönü ve artış

gösteren sektörler açısından benzerlik görülmektedir.

Tablo 6: Ana Mal Grupları Değişim (%)

	GKRY	T.C.	KKTC
Gıda ve Alkolsüz İçecekler	9,35	70,33	91,86
Alkollü İçecekler ve Tütün	0,76	51,43	35,75
Giyim ve Ayakkabı	2,80	26,95	54,55
Konut, Su, Elektrik, Gaz ve diğer Yakıtlar	16,56	51,43	85,92
Mobilya, Ev Aletleri ve Ev Bakım Hizmetler	3,17	69,26	82,59
Sağlık	0,75	34,95	50,76
Ulaştırma	14,04	99,12	136,91
Haberleşme	2,49	15,08	40,82
Eğlence ve Kültür	2,64	40,90	86,76
Eğitim	0,56	26,73	35,13
Lokanta ve Oteller	4,72	60,40	76,56
Çeşitli Mal ve Hizmetler	1,88	60,22	55,18
TOPLAM	7,13	61,14	83,19

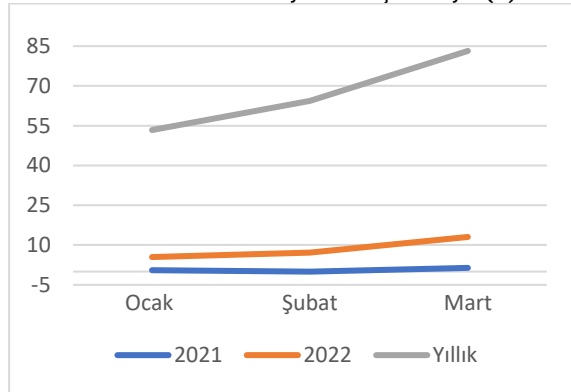
Kaynak: KKTC İstatistik Kurumu, CYSTAT, TÜİK

2016 yılından itibaren çift hanelere yükselen KKTC enflasyonu, döviz artışının yaşandığı 2018 yılında %29,66 olarak gerçekleşmiştir. 2019 yıl sonu enflasyonu ise %11,66'ya düşmüştür. 2020 yılında yaşanan pandemi ve yılın ikinci yarısında artan döviz, enflasyonu tekrar artırmış ve yılsonu enflasyon %15,03 olarak gerçekleşmiştir. Pandemi etkisinin sürdüğü 2021 yılında ise özellikle üçüncü çeyrekte artan navlun ve emtia fiyatları ile Türk Lirasındaki değer kaybı enflasyonu artıran faktörler olmuştur. 2021 yılı sonunda yıllık enflasyon

%46,09'a ulaşmıştır. 2022 yılı birinci çeyrek sonunda ise bu oran %83,19'a ulaşmıştır. 2022 yılı enflasyonuna aylık bazda baktığımızda Ocak ayında enflasyon %5,48, Şubat ayında %7,11 ve Mart ayında %13,05 olmuştur.

Öte yandan, Rusya-Ukrayna savaşı nedeniyle petrol dahil emtia fiyatlarındaki ve navlun fiyatlarındaki artış ile iklim değişiklikleri nedeniyle son dönemlerde ortaya çıkan afetlerin gıda fiyatları üzerindeki baskıyı artırması ve Türk Lirasının değer kaybetmesi dikkate alındığında, 2022 yılı içinde enflasyonun yüksek hanelerde seyredeceği tahmin edilmektedir. Bu durumda, 2022 yılı enflasyonun 2021 yılı enflasyonu üzerinde gerçekleşebileceği değerlendirilmektedir.

Grafik 11: KKTC'nin Enflasyon Gelişim Seyri (%)

Kaynak: KKTC İstatistik Kurumu

2022 yılı birinci çeyrek sonunda, KKTC'de ana mal gruplarındaki yıllık değişime bakıldığında, en fazla artış %136,91 ile Ulaştırma ve %90,86 ile Gıda ve Alkolsüz İçecekler mal gruplarında olmuştur. Özellikle Gıda ve Alkolsüz İçecekler mal grubundaki söz konusu artış orta ve alt sınıfların refahını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu iki mal grubundan sonra, %86,76 Eğlence ve Kültür ve %85,92 ile Konut, Su, Elektrik, Gaz ve Diğer Yakıtlar mal grupları gelmektedir. Yıllık değişimin en az olduğu mal grupları ise sırasıyla %35,13 ile Eğitim ve %35,75 ile Alkollü İçecekler ve Tütün mal gruplarıdır.

Türkiye'de 2022 yılı birinci çeyrek sonunda yıllık enflasyon %61,14 olarak gerçekleşmiştir. Rusya-Ukrayna savaşı ile tüm dünyada görülen emtia ve petrol fiyatları ile navlun maliyetlerindeki artış ve dövizde görülen yükselme enflasyon üzerinde baskıyı artırmıştır. Ayrıca, Üretici Fiyat Endeksi'nin (ÜFE) birinci çeyrek sonunda bir önceki yıla göre %114,97 oranında yükselmesinin yaratacağı maliyetin, enflasyonu önümüzdeki dönemde yukarı yönlü etkileyebileceği değerlendirilmektedir.

2013-2016 yılları arasında deflasyon dönemi yaşayan GKRY ekonomisi, pandeminin etkisiyle 2020 yılında tekrar deflasyon sürecine girmiştir. 2021 yılı ilk çeyrek sonunda deflasyonist süreç devam etmiş ancak Nisan ayından itibaren enflasyon tekrar sıfırın üzerine çıkmıştır. 2022 yılı sonunda enflasyon yıllık bazda %2,45'e yükselerek, son 10 yılın en yüksek seviyesine ulaşmıştır. 2022 yılı Mart ayı sonunda aylık enflasyon %1,83 olurken, yıllık enflasyon %7,13'e yükselmiştir. Bu durum, GKRY ekonomisinin oluşan küresel ekonomik gelişmelerden etkilenme boyutunu göstermektedir.

3.5. Bütçe

KKTC, Türkiye ve GKRY ekonomileri son 10 yılda bütçe açığının GSYİH'ya oranında yaşanan iyileşmeler sonrasında Covid-19 pandemisi ile mücadele sürecinde tüm dünya ekonomileri gibi çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Sağlık sektörü ve sağlık sektörü dışında Covid-19 pandemisi ile mücadele kapsamında yapılan ilave harcamalar bütçeler üzerinde yük teşkil etmeye devam etmiştir.

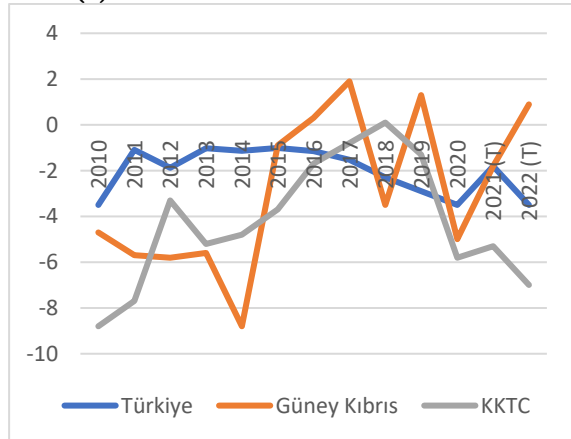
Bu kapsamdaki öngörülemez harcamlar, KKTC'de 2020 yılı ve 2021 yılında ciddi nakit açığı sorununu ortaya çıkarmıştır.

2020 yılında GKRY’de bütçe açığının GSYİH’ya oranı %-5 hesaplanırken, Türkiye’de bu oran %-3,5 olmuştur. KKTC’de ise 2020 yılında bütçe açığının GSYH’ye oranı %-5,8 olarak hesaplanmıştır.

2021 yılı sonunda, GKRY’de bütçe açığının GSYİH’ya oranı %-1,8 olarak hesaplanmıştır. Türkiye’de de benzer şekilde, bütçe açığının GSYİH oranı %-1,8 olmuştur. KKTC’de ise Aralık ayı sonunda genel bütçedeki “avans dahil açığı” 1.134 milyon TL’ye ulaşmıştır. 2021 yılı için GSYİH henüz açıklanmamıştır. 2020 yılı gerçekleşen GSYİH üzerinden hesaplandığında 2021 yılı sonunda bütçe açığının GSYİH’ya oranı %-5,3 civarındadır.

2022 yılında Türkiye ve GKRY’de öngörülen bütçe açıkları ve GSYH dikkate alındığında, bütçe açığının GSYİH’ya oranı Türkiye’de %-3,5 ve GKRY’de ise %0,9 olacaktır. KKTC’de ise 2022 yılı için öngörülen bütçe açığı 1 milyar 530 milyon TL iken, resmi olarak GSYİH tahmini veya hedefi yapılmamıştır. 2021 yılı GSYİH’nın henüz açıklanmadığı dikkate alınıp, 2020 GSYİH üzerinden bir değerlendirme yapılırsa, 2022 yılında bütçe açığının GSYİH’ya oranı KKTC için %-7 olacaktır.

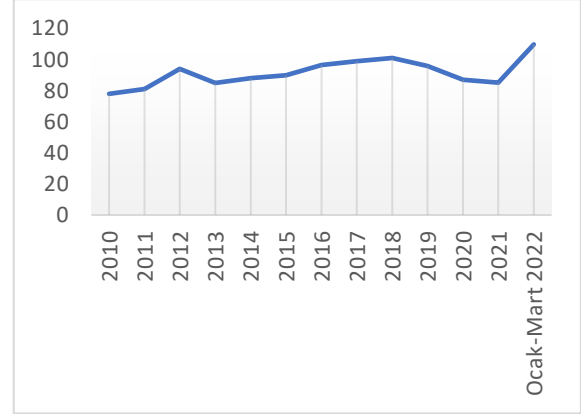
Grafik 12: Karşılaştırmalı Bütçe Açığının GSYH’ya Oranı (%)

Kaynak: KKTC İstatistik Kurumu, CYSTAT, TÜİK
T: Tahmin

KKTC’de mahalli gelirlerin yerel giderleri karşılama oranı 2018 yılında %101 seviyesine çıkarken 2019 yılında %96, 2020 yılında %87 seviyesine kadar gerilemiştir. 2021 yılında ise bu oran %85,3 seviyesine gerilemiştir. 2022 yılı birinci çeyrek sonunda bu oran %109,8’e yükselmiştir. KKTC’de yerel gelirler ile yerel giderler karşılaştırıldığında, 2021 yılı Mart ayı sonu itibarıyla 135 milyon TL açık veren bütçe 2022 yılı Mart ayı sonunda 247 milyon TL fazla vermektedir.

Grafik 13: KKTC Mahalli Gelirlerin Yerel Giderleri Karşılama Oranı (%)

Kaynak: KKTC Maliye Bakanlığı

KKTC’de 2019 yılında gerçekleşen gelirler, bütçe tahmininin %21,64 üzerindeyken 2020 yılında, pandeminin de etkisiyle gelirler bütçe tahminin altında seyretmiştir. Yılsonu itibarıyla vergi gelirleri bütçe tahmininin %90’ı düzeyinde gerçekleşirken kamunun mükellefiyetlerini yerine getirebilmesinde Türkiye Cumhuriyeti’nin sunduğu krediler kapsamındaki kamu maliyesinin desteklenmesi kalemi önemli rol oynamıştır. 2021 yılında da benzer bir durum yaşanmıştır.

2020 yılı sonunda 1 milyar 65 milyon TL’nin üzerinde açık veren yerel bütçe, 2021 yılı sonunda 1 milyar 311 milyon TL açık vermiştir.

2021 yılı birinci çeyreğinde 135 milyon TL açık veren yerel bütçe, 2022 yılı aynı döneminde 247 milyon TL fazla vermiştir. 2021

yılı birinci çeyrekte oluşan bütçe açığı yerel gelirlerin %-8,36'sını oluştururken, 2022 yılı birinci çeyrekte oluşan yerel bütçe fazlası yerel gelirlerin %8,95'ine ulaşmıştır.

Tablo 7: 2021–2022 I. Çeyrek Yerel Bütçe Açık/Fazla

	2021 I. Çeyrek	2022 I. Çeyrek
Mahalli Gelirler (TL)	1.614.595.640	2.760.965.049
Yerel Giderler (TL)	1.749.606.777	2.513.722.944
Açık/Fazla (TL)	-135.011.137	247.242.105

Kaynak: KKTC Maliye Bakanlığı

Mahalli gelirlerin yerel giderleri karşılama oranı 2021 yılı birinci çeyrekte %92,3 iken; 2022 yılı aynı dönemde bu oran %109,8 düzeyinde yükselmiştir.

2022 yılı birinci çeyrekte 1,8 milyar TL olarak öngörülen mahalli gelirler, bahsi geçen dönemde 2,8 milyar TL'ye ulaşmıştır. Rakamlara göre, mahalli gelirler 2022 yılı Mart ayı sonu itibarıyla öngörülenden %54,9 oranında fazla gerçekleşmiştir.

KKTC kamu maliyesi gelirleri 5 ana kalemden oluşmaktadır. Bunlar sırasıyla 1) Vergi Gelirleri, 2) Vergi Dışı Gelirler, 3) Sermaye Gelirleri, 4) Alınan Bağış, Yardımlar ve Krediler ve 5) Diğer Gelirlerdir.

Söz konusu kalemler için 2022 bütçesinde öngörülen gelirlerin her çeyrekte eşit miktarda gerçekleşeceği varsayımı ile yapılan hesaplama göre, 2022 yılı birinci çeyrek sonunda oluşan performanslar Tablo-8'de verilmektedir.

Tablo 8: KKTC'de 2022 Birinci Çeyrek Sonunda Bazı Gelir Kalemlerindeki Performanslar (%)

	Performans (%)
Vergi Gelirleri	16,9
Gelir Vergisi	3,2
Kurumlar Vergisi	20,9
Dahilde Alınan Katma Değer Vergisi	0,1
Mülkiyet Üzerinden Alınan Vergiler	58,7
Gümrük Vergileri	3,2
İthalattan Alınan Katma Değer Vergisi	32,7
Motorlu Taşıtlar Vergisi	4,6
Fon Gelirleri	11,6
Fiyat İstikrar Fonu	-20,1
Döner Sermaye Gelirleri	131,2

Kaynak: KKTC Maliye Bakanlığı

KKTC'de 2020 yılında pandemi nedeniyle gelirler bütçesinde 5,4 milyar TL olarak tahmin edilen vergi gelirlerinin 4,9 milyar TL'si tahsil edilebilmiş, %10 oranında bir performans kaybı yaşanmıştır. Ekonomik faaliyetlerle doğrudan ilişkilendirilebilecek gelir kalemlerindeki performans kaybı, 2021 yılı birinci, ikinci ve üçüncü çeyreğinde de devam etmiştir. Ancak, 2021 yılı dördüncü çeyrekte artan vergi gelirleri sayesinde, yıl sonu itibarıyla bütçede öngörülen 5,4 milyar TL vergi gelirinden %10,5 oranında fazla vergi geliri elde edilmiştir.

2022 yılı bütçesine göre, Vergi Gelirleri toplam gelirlerin %60,8'ini oluşturmaktadır. 2022 yılı birinci çeyrek sonunda 1,7 milyar TL olarak öngörülen vergi gelirleri, tahmin edilenin üzerinde yaklaşık 2 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Bu bağlamda, öngörülen vergi gelirlerinden %16,9 oranında fazla vergi geliri elde edilmiştir.

Her ne kadar farklı vergi gelir kalemlerinin farklı tahsilat dönemleri olsa da çeyrek dönemleri değerlendirebilmek için vergi tahsilatlarının yıla eşit yayıldığı varsayımından hareketle çeyrek dönemler için performans ölçümü yapmak mali verileri takip edenler ve politika yapıcılar açısından bir izleme aracı olarak değerlendirilebilmektedir.

Bu meyanda, 2022 yılı birinci çeyrek sonunda, Gelir Vergisi'nden 2022 yılı bütçesinde öngörülenden yaklaşık 18 milyon TL fazla gelir elde edilmiştir. Kurumlar Vergisi'nde ise öngörülenden yaklaşık 38 milyon TL fazla gelir toplanmıştır.

Motorlu Taşıtlar Vergisi'nden 2022 yılı bütçesinde öngörülenden yaklaşık 2 milyon TL fazla gelir elde edilmiştir. Mülkiyet Üzerinden Alınan Vergilerde ise öngörülenden fazla elde edilen gelir 41 milyon TL'yi bulmaktadır.

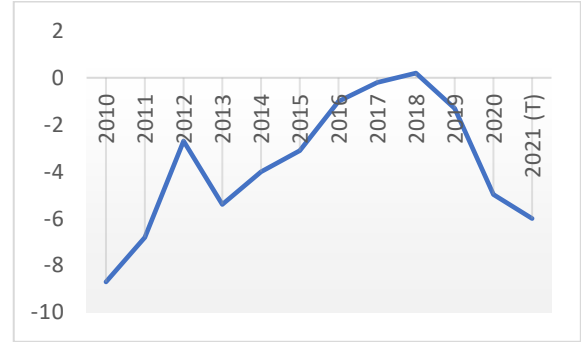
Gümrük Vergilerinde toplanan gelir, 2022 yılı bütçede öngörülenden 1,6 milyon TL fazla olmuştur. İthalattan Alınan Katma Değer Vergisi'nden ise öngörülenden yaklaşık 123 milyon TL fazla gelir elde edilmiştir.

Vergi Dışı Gelirler kaleminde önemli yer tutan Fon Paylarının 2022 yılı birinci çeyrek sonunda performansı %89,6 seviyesinde kalmıştır. Buna bağlı olarak gerileme 30 milyon TL dolaylarındadır. Bu gerilik esasen Fiyat İstikrar Fonu kaleminden kaynaklanmaktadır. 2022 yılı birinci çeyrek sonunda 250 milyon TL'yi bulması beklenen FİF gelirleri 200 milyon TL dolaylarında kalarak, 50 milyon TL civarında gerilikle birinci çeyreği kapatmıştır. Döner Sermaye Gelirlerinde ise tahmin edilenden 5 milyon TL dolaylarında fazlalık oluşmuştur.

2020 yılında, KKTC Maliye Bakanlığı verilerine göre, 1.065 milyon TL yerel açık ve DPÖ'nün açıkladığı 21.407 milyon TL GSYİH göz önünde bulundurulduğunda 2020

yılında yerel açığın GSYİH'ya oranı %5 civarındadır. Bu oran 2013 yılındaki %5,4 oranından sonra gelen en yüksek oran olarak dikkat çekmektedir. 2021 yılı için GSYİH henüz açıklanmadığı ve herhangi bir tahmin yapılmadığından söz konusu oranın ne olacağına ilişkin öngöründe bulunmak son derece güçtür. GSYİH'nin 2020 yılı ile aynı olacağı varsayılarak, 2021 yılı sonunda gerçekleşen yerel açık ile karşılaştırıldığında yerel açığın GSYİH'ya oranının %6'yı bulabileceği değerlendirilmektedir. 2022 yılı için de herhangi bir GSYİH tahmini yapılmamıştır. 2022 yılı birinci çeyreği 247 milyon TL dolaylarında fazla vererek kapanmıştır.

Grafik 14: KKTC'de Yerel Açık - GSYİH Oranı (%)

Kaynak: KKTC Maliye Bakanlığı, KKTC İstatistik Kurumu

Türkiye'de 2022 yılı birinci çeyrek sonunda, merkezi bütçe giderleri bir önceki yılın aynı dönemine göre %77,9 oranında artarak 571 milyar 715 milyon TL olarak gerçekleşmiştir. Bütçe gelirleri ise 2021 yılı birinci çeyreğe kıyasla %75,1 oranında artarak 602 milyar 524 milyon TL olarak gerçekleştiği görülmektedir.

Merkezi yönetim bütçesi 2021 yılı Ocak-Mart döneminde 22 milyar 780 milyon TL fazla vermiş iken 2022 yılı Ocak-Mart döneminde 30 milyar 809 milyon TL fazla vermiştir. 2021 yılı birinci çeyrek sonunda 71 milyar 708 milyon TL faiz dışı fazla verilmiş iken 2022 yılı aynı dönemde 115 milyar 648 milyon TL faiz dışı fazla verilmiştir.

Genel bütçe gelirlerindeki artış incelendiğinde ise vergi gelirlerindeki %78,4

oranında artış dikkat çekmektedir. Gelir Vergisi 2022 yılı birinci çeyrek sonunda bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla %42,4 oranında artarken, Kurumlar Vergisi %157,2 oranında artmıştır. Dahilde Alınan KDV gelirlerinde ise %54,3 oranında artış gerçekleşmiştir. Genel bütçe vergi dışı diğer gelirler ise bir önceki yıla göre %66,6 oranında artarak 132 milyar 346 milyon TL'ye yükselmiştir.

2010 yılında GKRY'de bütçe açığının GSYİH'ya oranı, Maastricht kriterlerinin üzerinde, %4,7 olarak gerçekleşmişti. 2012'den sonra krizle birlikte bütçe açıkları daha da çok artarak 2014 yılında %8,7 ile en yüksek düzeyine geçmişti. Troyka ile yapılan anlaşma çerçevesinde %10'u bulan maaş kesintileri, memur sayısını azaltma dâhil alınan mali tedbirlerin sonucunda 2016 ve 2017 yıllarında bütçe fazlası verilmişti. 2018 yılında ise özelleştirilen Kooperatif Merkez Bankası ile Hellenic Bank anlaşması çerçevesinde ödenmesi gereken 1.725 milyon avronun bütçeden karşılanmasının etkisiyle bütçe açığının GSYİH oranı %3,7 olmuştur. (Bu aktarma olmasaydı verilecek bütçe fazlasının GSYİH oranı %4,5 olacaktı). 2019 yılında bütçe 323,6 milyon euro artıya geçerek, GSYİH'nın %1,5'i kadar fazla verilmiştir. 2020 yılında ise pandemi nedeniyle 1.193,2 milyon avro ile GSYİH'nın %-5,7'si kadar bütçe açığı verilmiştir. 2021 yılı sonunda ise GKRY'de 409,3 milyon avro tutarındaki bütçe açığının GSYİH'ya oranı %-1,8 olmuştur.

2022 yılı Ocak-Şubat dönemi sonunda harcamalar bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla %4 oranında azalarak 1 milyar 440 milyon avro olmuştur. Sosyal yardımlar yaklaşık 64 milyon avro (%12,1 oranında) artarak 589 milyon avroya ulaşmıştır. Bütçe gelirlerinde ise 2022 yılı Ocak-Şubat döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre

toplamda 230 milyon avro (%15,9 oranında) artış gerçekleşerek 1.675,8 milyon avro olmuştur. KDV gelirleri ise 2021 yılı Ocak-Şubat dönemine kıyasla %14,2 oranında artış göstermiştir.

Tablo 9: GKRY 2021 ve 2022 Yılı Ocak-Şubat Bütçe Gelir ve Giderleri

	2021 Ocak-Şubat (Milyon €)	2022 Ocak-Şubat (Milyon €)	Değişim (%)
Gelirler	1.446	1.675,8	15,9
Giderler	1.500,1	1.440,4	-4
Denge	-54,1	235,4	335,1

Kaynak: CYSTAT

3.6. Bankacılık

2021 yılı sonunda bir önceki yıla göre, aktif büyüklük %57,4 artarak 79 milyar 643 milyon TL olmuştur. 2022 yılı birinci çeyrek sonunda ise aktif büyüklük 88 milyar 306 milyon TL'ye ulaşmıştır.

Toplam brüt krediler son çeyrekte %5,2 ve son bir yılda ise %55,4 artarak 44 milyar 177 milyon TL olmuştur. Mevduatlar ise son çeyrekte %10,9 ve son bir yılda %63,9 artarak 73 milyar 368 milyon TL'ye ulaşmıştır. Görüleceği üzere son bir yılda mevduatlar diğer bir deyişle tasarruflar, kredilerden diğer bir deyişle yatırımlardan ve hane halkı harcamalarından daha fazla artmıştır. Bu durum ekonominin yavaşladığını göstermektedir. Bankaların özkaynakları son bir yılda %44,9 artarak 6 milyar 851 milyon TL'ye ulaşmıştır.

Tablo 8: Bankacılık Aktif/Pasif Bilançosu (Mil. TL)

	Mart	Haziran	Eylül	Aralık	Mart
	2021	2021	2021	2021	2022
Nakit ve Nakit Benzeri	15.794	16.290	17.308	24.213	27.036
MDC	3.960	4.385	4.631	6.839	8.405
Toplam Brüt Krediler	28.435	29.919	32.152	42.006	44.177
Aktif/Pasif Toplamı	54.052	56.892	59.400	79.643	88.306
Mevduat	44.775	46.859	48.805	66.179	73.368
Bankalara Borçlar	2.787	2.895	2.786	4.254	4.218
Özkaynaklar	4.729	5.108	5.511	6.041	6.851

Kaynak: KKTOMB

Tablo 9: Aktif/Pasif Bilançosu (Değişim, %)

	Son Çeyrek Artış	1 Yıl Artış
Nakit ve Nakit Benzeri	11,7	71,2
MDC	22,9	11,2
Toplam Brüt Krediler	5,2	55,4
Aktif/Pasif Toplamı	10,9	63,4
Mevduat	10,9	63,9
Bankalara Borçlar	-0,8	51,3
Özkaynaklar	13,4	44,9

Kaynak: KKTOMB

Krediler içerisinde en büyük pay %75,3 ile İşletme Kredileridir. İşletme Kredileri son çeyrekte %7,7 ve son bir yılda %64,4 artarak 32 milyar 765 milyon TL'ye yükselmiştir. Toplam Kredilerin %17,8 oranındaki Tüketici Kredileri, son bir yılda %18,7 ve son çeyrekte %3,4 artarak 7 milyar 727 milyon TL olmuştur. Kredi Kartlarındaki artış ise son çeyrekte %4,4 ve son bir yılda %52,7 olmuştur. Toplam kredi büyüklüğü ise 2021 yılı sonunda 40 milyar 421 milyon TL iken 2022 yılı birinci çeyrek sonunda 43 milyar 480 milyon TL'ye ulaşmıştır.

Tablo 10: Toplam Krediler (Milyon TL)

	Mart 2021	Haziran 2021	Eylül 2021	Aralık 2021	Mart 2022
İşletme Kredileri	19.930	20.909	21.526	30.434	32.765
Tüketici Kredileri	6.512	6.757	6.651	7.472	7.727
Kredi Kartları	687	838	909	1.005	1.049
Diğer Krediler	1.306	1.415	1.527	1.510	1.938
Toplam Krediler	28.435	29.919	30.612	40.421	43.480

Kaynak: KKTOMB

Tablo 11: Toplam Krediler (Değişim %)

	Son Çeyrek Artış	1 Yıl Artış
İşletme Kredileri	7,7	64,4
Tüketici Kredileri	3,4	18,7
Kredi Kartları	4,4	52,7
Diğer Krediler	28,3	48,4
Toplam Krediler	7,7	52,9

Kaynak: KKTOMB

Toplam Mevduatların %71,8'ini oluşturan Tasarruf Mevduatları son çeyrekte %11,2 ve son bir yılda %64,4 artarak 52 milyar 713 milyon TL'ye yükselmiştir. Ticari Mevduatlar ise son bir yılda %73,9 oranında artarak 15 milyar 220 milyon TL'ye yükselmiştir. Resmi Mevduatlar son çeyrekte %8,6 ve son bir yılda %30,4 artarak 4 milyar 124 milyon TL olmuştur.

Mevduattaki artışın bir kısmının dövizde görülen artıştan kaynaklandığı düşünülmektedir. Döviz mevduatlarının toplam mevduat içindeki payı 2021 yılı sonu itibarıyla %77,9'a yükselmiştir.

Tablo 12: Toplam Mevduatlar (Milyon TL)

	Mart 2021	Haziran 2021	Eylül 2021	Aralık 2021	Mart 2022
Tasarruf	32.056	33.981	34.920	47.406	52.713
Ticari	8.752	9.092	10.052	13.675	15.220
Resmi	3.163	2.918	2.821	3.797	4.124
Diğer	804	869	1.012	1.301	1.310
Toplam Mevduat	44.775	46.859	48.805	66.179	73.368

Kaynak: KKTOMB

Tablo 13: Toplam Mevduatlar (Değişim %)

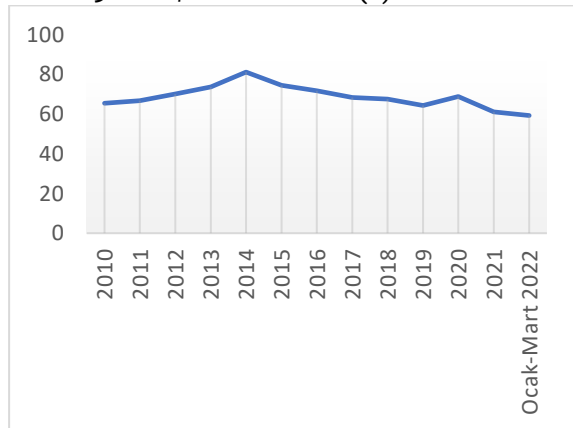
	Son Çeyrek Artış	1 Yıl Artış
Tasarruf	11,2	64,4
Ticari	11,3	73,9
Resmi	8,6	30,4
Diğer	0,7	62,9
Toplam Mevduat	10,9	63,9

Kaynak: KKTCCMB

KKTC ekonomisinin temel problemlerinden biri de yüksek tasarruf oranına rağmen yatırımların milli gelir içerisindeki payının %15 civarında seyretmesidir. Bu durum kredi mevduat oranlarına bakılarak da anlaşılabilir.

2010 yılında %65,5 olan kredi mevduat oranı 2014 yılında %81,2'e kadar yükselmiştir. Bu tarihten itibaren bu oran azalmaya başlamış ve 2020 yılında %68,8 olmuştur. 2021 yılı sonunda %61,1'e düşen kredi mevduat oranı, 2022 yılı birinci çeyrek sonunda %59,3'e gerileyerek son 12 yılın en düşük oranı olmuştur.

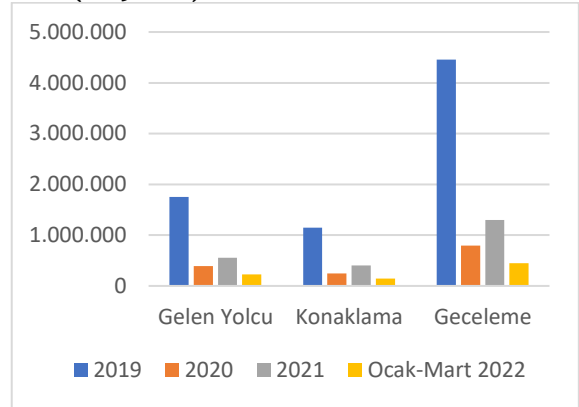
Sonuç olarak, pandeminin etkisiyle KKTC'de ekonomik aktivitelerin aksaması bankacılık sektörüne de yansımış, tasarruflar artarken kredilerde beklenen artışlar gerçekleşmemiş ve kredi mevduat oranı en düşük orana düşmüştür.

Grafik 15: Kredi/Mevduat Oranı (%)

Kaynak: KKTCCMB

3.7. Turizm

Pandemi tüm dünyada olduğu gibi KKTC turizmini de oldukça olumsuz etkilemiştir. 2020 yılında bir önceki yıla göre gelen yolcu (KKTC uyruklular hariç) sayısı %77,8 azalarak 388.837 olarak gerçekleşmişti. Konaklama ve geceleme sayısı ise sırasıyla %78,7 ve %82,2 azalarak yine sırasıyla 244.614 ve 791.959'a düşmüştü.

Grafik 16: KKTC Gelen Yolcu, Konaklama ve Geceleme (2019-2022)

Kaynak: KKTC Turizm Planlama Dairesi

2021 yılında dünyada ve ülkemizde normalleşmenin başlamasıyla birlikte turizm sektörü de canlanmaya başlamıştır. 2021 yılı gelen yolcu sayısı, 2020 yılına göre %42 oranında artarak 388.837'den 552.317'e yükselmiştir.

2022 yılı birinci çeyrek sonunda bir önceki yılın aynı dönemine göre gelen yolcu (KKTC uyruklular hariç) sayısı %921,4 artarak 227.516 olmuştur. Pandemi kurallarının neredeyse tamamen kaldırılması ile artan turizm faaliyetlerinin sonucu olarak, konaklama ve geceleme sayısı sırasıyla %4.912 ve %4.146 oranında büyük bir artış göstermiştir.

Aynı şekilde Türkiye turizm sektöründe de canlanma yaşandığı görülmektedir. 2021 yılı sonunda Türkiye'ye gelen yabancı ziyaretçi sayısı bir önceki yıla göre %85,5 oranında artarak 29 milyon 357 bin kişiye yükselmiştir. 2022 yılı Ocak-Şubat döneminde

ise bir önceki yılın aynı dönemine göre bu sayı %169,4 oranında artarak 2 milyon 823 bine ulaşmıştır. Ancak Türkiye'ye gelen yabancı ziyaretçi sayısı pandemi öncesi seviyesine hala ulaşamamıştır. 2020 Ocak-Şubat döneminde Türkiye'yi 3 milyon 521 bin yabancı kişi ziyaret etmişti.

Türkiye'nin 2019 yılında 34,5 milyar dolar olan turizm gelirleri 2020 yılında %65 azalarak 12,1 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılında ise Türkiye'nin turizm gelirleri 24,5 milyar dolara yükselmiştir. Özellikle Ekim, Kasım ve Aralık aylarından oluşan dördüncü çeyrekte bir önceki yılın aynı çeyreğine göre turizm gelirleri %95 artarak 7,631 milyar dolar olmuştur.

GKRY'de de durum farklı değildir. Pandeminin etkisiyle 2020 yılında GKRY'ne gelen turist sayısı bir önceki yıla göre %84,1 azalmıştır. 2021 yılında normalleşmenin başlamasıyla, GKRY'ne gelen turist sayısı bir önceki yıla göre %206,7 oranında büyük bir artış yaşanmıştır. 2021 yılında GKRY'ne gelen turist sayısı yaklaşık 2 milyonu bulmuştur. 2022 yılı Ocak-Şubat döneminde ise bir önceki yılın aynı dönemine göre bu sayı %1.197 oranında artarak 116 bine ulaşmıştır. Ancak Türkiye'de olduğu gibi GKRY'nde de gelen turist sayısı pandemi öncesi seviyeye hala ulaşamamıştır. 2020 yılı Ocak-Şubat döneminde ülkeyi ziyaret eden turist sayısı 191 bindi.

2020 yılında, turizm gelirleri 392 milyon avro olan GKRY'nde, 2021 yılı sonunda bu rakam %286,1 artış ile 1,513 milyon avroya yükselmiştir. GKRY'nin 2022 yılı Ocak ayında turizm geliri bir önceki yılın aynı ayına göre %907,1 oranında artarak 28 milyon avroya ulaşmıştır. Ancak, 2020 yılı Ocak ayı turizm geliri 40 milyon avroydu.

4. REEL SEKTÖR DESTEKLERİ

Pandemi ve hemen ardından ortaya çıkan ekonomik problemler nedeniyle reel sektörün destekleme ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

KKTC’de istihdamın korunması ve işsizliğin önlenmesi amacıyla, başlatılan Sigorta Prim destekleri 2022 yılı Ağustos ayına kadar aşağıdaki şekilde uygulanmaya devam edecektir.

- İşveren hisse miktarının %65’i

2021 yılı üçüncü çeyrek itibarıyla artan emtia ve navlun fiyatlarının özellikle Rusya-Ukrayna savaşıyla daha kötü ve belirsiz bir hal alması, reel sektörü olumsuz etkilemekte ve geleceğe yönelik beklentilerin de olumsuz yönde olmasına neden olmaktadır. Oluşan bu olumsuz tablo karşısında, istihdamın korunması ve işsizliğin önlenmesi amacıyla Sigorta Prim desteklerinin devam etmesi önem arz etmektedir.

Avrupa Birliği tarafından finanse edilen ve İnovatif Girişimcilik projesi tarafından yürütülen İşini Kur programı pazar araştırması, fiyatlandırma, satış, nakit akışı, hesaplar, inovasyon ve iş fikri oluşturma dahil olmak üzere işletme yönetiminin kilit yönleri aracılığıyla yeni işletme sahiplerinin bireysel iş planlarını oluşturmalarına yardımcı olarak yeni başlayan işletmeler için iş danışmanlığı ve rehberlik sağlamaktadır. İşini Kur programı, kurumsal farkındalığı teşvik etmeyi amaçlayan ve yeni girişimcileri kendi işlerini kurma yolunda adım atmaya yönlendiren, ücretsiz bir iş destek programıdır. Programın 2023 yılı sonuna kadar devam etmesi planlanmaktadır.

Kredi Garanti Fonu, Türkiye’de KOBİ ve KOBİ dışı tüm işletmelerin yararlanabileceği kredi destek paketi hazırlamıştır. Yatırım Destek Paketi’nde öncelikli olarak imalat sanayisinde faaliyette bulunan işletmeler ile ihracatçı işletmeler başta olmak

üzere yatırım yapmayı planlayan KOBİ ve KOBİ dışı işletmelerin yatırım ve yatırıma bağlı işletme harcamalarının finanse edilmesi amaçlanmaktadır. İşletmelerin cirolarına ve üretim alanlarına göre, 100 milyon TL’ye varan yatırım kredisi ve yatırım kredisinin %25’ine kadar işletme kredisi kullanılabilir. Yatırım Kredileri için 24 aya kadar ödemesiz dönem ile birlikte toplam 120 aya kadar vade seçeneği sunulabilecektir. İşletme Kredileri için 6 aya kadar ödemesiz dönem ile birlikte toplam 36 aya kadar vade seçeneği sunulabilecektir. Başvurular 31 Aralık 2023’e kadar devam edecektir.

İhracat Destek Paketi ile ise ihracatçı veya döviz kazandırıcı sektörlerde faaliyet gösteren KOBİ’ler ile mevcutta ihracatçı olmayan ancak ihracat potansiyeli taşıyan KOBİ’lere destek sağlanarak ihracat hacimlerinin artırılması ve ihracatçı firma sayısının artırılması hedeflenmektedir. İşletmelerin cirolarına göre, 25 milyon TL’ye kadar kredi kullanılabilir ve 6 aya kadar ödemesiz dönem ile birlikte toplam 24 aya kadar vade seçeneği sunulabilecektir. İhracat Destek Paketi programına başvurular 31 Aralık 2022’e kadar devam edecektir.

KOBİ ve KOBİ dışı firmaların ticari hayatlarının devamlılığının sağlanması, tedarik zincirinin güçlendirilmesi ve işletme sermayesi ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla İşletme Harcamaları Destek Paketi oluşturulmuştur. Paket ile işletmelere, ihtiyaç duydukları finansmana KGF teminatıyla erişim imkanı sağlanacaktır. İşletmelerin cirolarına göre, 20 milyon TL’ye kadar kredi kullanılabilir ve 6 aya kadar ödemesiz dönem ile birlikte toplam 30 aya kadar vade seçeneği sunulabilecektir. Bu destek programı 31 Aralık 2023’e kadar devam edecektir.

GKRY, pandemi sonrası oluşan yeni ekonomik riskler nedeniyle ekonominin yeniden canlanması için yeni uygulamaları hayata geçirmektedir.

Enerji, Ticaret ve Sanayi Bakanlığı, Covid-19 pandemisinin getirdiği özel durumlar nedeniyle hem yurtiçinde hem de yurtdışında gerçekleştirilecek olan fuarlara katılım için işletmelere hibe verilmesine karar vermiştir. Başvurular 9 Mart – 15 Nisan 2022 tarihlerinde yapılacaktır.

Özellikle, Rusya-Ukrayna savaşı sonrası petrol fiyatlarının daha da yükselmesinin beklendiğinden dolayı tüketicileri ve ekonomiyi koruyabilmek adına, GKRY’de Bakanlar Kurulu akaryakıt üzerindeki tüketim vergisini benzin ve motorinde litre başına yedi sent düşürme kararı almıştır.

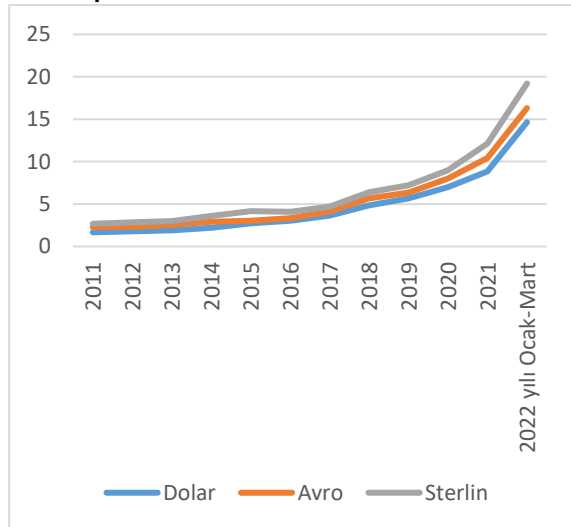
5. PİYASALARDAKİ GELİŞMELER

Bu bölümde piyasa faaliyetlerini doğrudan ilgilendiren döviz, petrol fiyatları ve faizlerle ilgili gelişmelere yer verilmektedir.

5.1. Döviz

2010 ve 2014 yılları arasında yatay seyreden döviz kurları, 2015 yılından itibaren artışa geçmiştir. 2018 yılında ise Türk Lirası bütün para birimleri karşısında değer kaybetmiştir. Değer kayıpları ortalama döviz kurları baz alındığında bir önceki yıla göre dolar karşısında %31,9, avro karşısında %37,6 ve sterlin karşısında %36 olmuştur. 2019 yılında ise bir önceki yıla göre değer kayıpları devam etmiştir. 2018 yılına göre değer kaybı dolarda %17,8, avroda %12,1 ve sterlinde %13,3 olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 17: 2011-2022 Ortalama Döviz Kurları

Kaynak: T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı

2020 yılında ilkbahar aylarında ve Ağustos-Kasım aylarında tekrar bir kur atağı yaşanmıştır. Kasım ayında ekonomi yönetiminde yaşanan değişim ve faiz artışıyla birlikte Aralık ayında dövizde bir miktar gerileme yaşanmıştır. Ancak, 20 Mart 2021 tarihinde atanan Merkez Bankası Başkanının Kasım

ayında görevden alınması üzerine dövizde tekrar hareketlenme yaşanmıştır. 2021 yılı sonu ortalama döviz kuru ile 2020 yılı aynı dönem verileri karşılaştırıldığında Dolarda %26,6, Avroda %30,3 ve Sterlinde %35,2 oranında artış görülmüştür. Bu artış trendi devam etmektedir. 2022 yılı Mart ayı sonu itibarıyla, Dolar 14,65'e, Avro 16,31'e ve Sterlin 19,21'e ulaşmıştır.

5.2. Petrol Fiyatları

2016 yılında 40,3 dolara kadar düşen brent petrol fiyatı 2018 yılında 75 dolara kadar yükselmiştir. 2019 yılı sonunda 61,6 dolar olan petrol fiyatları Mart ve Mayıs ayları arasında pandemi nedeniyle petrol talebindeki azalma ve stok kapasitelerinin dolması üzerine 31 dolara kadar gerilemiştir. 2020 yılı Aralık ayının sonunda ise brent petrol fiyatı 51,8 dolar olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılında beklenildiği gibi artışa geçen petrol fiyatları yıl sonu itibarıyla bir önceki yıla göre %35,6 artarak 94,75 ABD doları seviyesine ulaşmıştır. Bu artışın etkisiyle akaryakıt fiyatlarına zam yapılmıştır. 2021 yılı sonunda bir önceki yıla göre kurşunsuz 98 benzin fiyatı %102,2 kurşunsuz 95 benzin fiyatı %101,6 ve Euro dizel fiyatı ise %111,1 artmıştır. 2022 yılı birinci çeyrek sonu itibarıyla brent petrol fiyatı 107,91 ABD doları seviyesine ulaşmıştır. Bu süre zarfında ise ülkemizde petrol fiyatları da artış göstererek 2022 yılı birinci çeyrek sonunda kurşunsuz 98 benzin fiyatı 19 TL'ye, kurşunsuz 95 benzin fiyatı 18,75 TL'ye ve Euro dizel fiyatı ise 21,07 TL'ye ulaşmıştır.

5.3. Faizler

26

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası 25 Kasım 2016'da belirlediği %8 faiz oranını, 2018 yılı Haziran ayına kadar değiştirmemiştir. Ancak, 2018 yılında yaşanan kur şokuna Merkez Bankası önce 850 baz puanlık artış, daha sonra 125 baz puanlık artış ve Eylül ayında 625 baz puanlık artış yani toplamda 1600 (%16) baz puanlık artışla cevap vermiştir. Temmuz 2019'a kadar %24 olarak değiştirilmeyen faiz oranı, bu tarihten Mayıs 2020 tarihine kadar toplam 9 defa indirim yapılarak %8,25'e kadar düşürülmüştür. Mart ayında başlayan pandemiyle birlikte dövizdeki hareketliliğin etkisi Mayıs ayında 200 baz puanlık artışla faiz oranlarının %10,25'e yükseltilmesine yol açmış, ancak bu artış dövizin hızını kesmemiştir. Kasım ayında dövizin tarihi rekor kırması üzerine, Merkez Bankası başkanı görevden alınmıştır. Merkez Bankası Başkanı değişimiyle birlikte Kasım ayında 475, Aralık ayında ise 200 baz faiz artışı yapılarak, faizler %17'ye yükseltilmiştir. Bu artışlar döviz düşürmüştür. Mart ayında enflasyonla ilgili beklentilerin yükselmesi ve emtia fiyatları ile gıda fiyatlarının yükselmesi Merkez Bankasını tekrar faizleri artırmaya itmiştir. Ancak piyasa beklentisinin 100 baz artış olmasına rağmen artış 200 baz olarak gerçekleşmiştir.

2021 yılında ilk faiz indirimini 23 Eylül'de gerçekleştirilerek, politika faizi 100 baz puan indirimle %18'e çekilmiştir. Ardından 21 Ekim'de 200 baz puan indirilen politika faizi, 18 Kasım'da bir kez daha 100 baz puan düşürülmüştür. Son olarak, 16 Aralık tarihinde 100 baz puan daha indirilen politika faizi, böylelikle son 4 ayda 5 puan düşürülerek %14'e çekilmiş oldu.

Türkiye ile benzer şekilde faaliyetlerde bulunan KKTC Merkez Bankası'nın almış olduğu kararlar sonucunda, 2021 yılı sonunda yıllık mevduat faiz oranları ve yasal karşılıklara uygulanan faiz oranları aşağıdaki tablolarda sunulan şekilde olmuştur.

Tablo 14: KKTC Merkez Bankası Yıllık Mevduat Faiz Oranları (%)

	25 Aralık	19 Şubat	2 Nisan	28 Ekim
TL	13.75	13.75	15.25	12.75
Dolar	0.6	0.4	0.4	0.4
Avro	0.25	0.15	0.15	0.15
Sterlin	0	0.2	0.2	0.2

Kaynak: KKTC Merkez Bankası

Tablo 15: KKTC Merkez Bankası Yasal Karşılıklara Uygulanan Faiz Oranları (%)

	25 Aralık	19 Şubat	2 Nisan	28 Ekim
TL	8	8	9	6
Dolar	0.25	0.2	0.2	0.2
Avro	0.1	0.05	0.05	0.05
Sterlin	0.15	0.1	0.1	0.1

Kaynak: KKTC Merkez Bankası

6. YAPISAL REFORM GÜNDEMLERİ

Bu bölümde KKTC, Türkiye ve GKRY’de kısa ve orta vadede öngörülen makroekonomik hedeflere ve eğer varsa yapısal reform gündemlerindeki dikkat çekici düzenlemelere yer verilmektedir.

KKTC, Türkiye Cumhuriyeti ile 2021 yılında tamamlanması öngörülen ve 12 maddelik bir eylem planı ihtiva eden 2021 yılı T.C. Hükümeti ile KKTC Hükümeti Arasında İktisadi ve Mali İşbirliği Anlaşması’nı 3 Mart 2021 tarihinde imzalamıştır.

Söz konusu anlaşma Türkiye Cumhuriyeti’nin 2021 yılı içerisinde KKTC’ye 2.250 milyon TL’ye kadar hibe yardımıyla bulunmasını, 1.000 milyon TL’ye kadar da kredi yardımıyla bulunmasını öngörürken, KKTC tarafının taahhütleri 2021 yılı Eylem Planını hayata geçirmek ve 2022 yılını kapsayacak ekonomik program teklifini en geç Ekim 2021 tarihine kadar hazırlamak şeklinde belirtilmiştir.

KKTC, Türkiye ile 2021 yılı İktisadi ve Mali İş Birliği Anlaşması Birinci Gözden Geçirme Toplantısı’nı 11 Haziran 2021 tarihinde yaptı. Toplantıda, Anlaşma kapsamındaki projeler ve 2021 yılı Eylem Planı’nda yer alan eylemlerdeki ilerlemeler ile KKTC ekonomisinin gidişatı değerlendirilmiştir.

Türkiye ile KKTC arasında imzalanan 2021 yılı İktisadi ve Mali İş Birliği Anlaşması kapsamında, Türkiye’den 2021 yılı sonuna kadar altyapı ve reel sektör faaliyetleri için 1 milyar 454,6 milyon TL, savunma ödemeleri için 677 milyon TL, bütçe finansman desteği için 350 milyon TL ve kamu sektörü diğer ödemeler için ise 141,5 milyon TL kaynak aktarılmıştır.

2021 yılı dördüncü çeyrekte Türkiye’de Yeni Ekonomi Programı (YEP) 2021-2023 uygulamasına devam edilmiştir. Ayrıca, ekonominin 3 yıllık yol haritası niteliğini taşıyan Orta Vadeli Program (OVP) 5 Eylül 2021 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. OVP ile 2022-2024 dönemine ilişkin enflasyon, istihdam, büyüme, ihracat, cari açık gibi temel makro göstergeler belirlenmiş olmuştur.

GKRY ise 17 Mayıs 2021 tarihinde AB’nin kurtarma fonlarından yararlanmak üzere sunduğu plana Avrupa Komisyonu tarafından onay verilmesiyle birlikte kapsamlı bir yapısal reform sürecine girmiş oldu. GKRY kurtarma planını uygulamayı başarsa AB’den 1,2 milyar Euro temin edecektir. Söz konusu kaynağın 1 milyar Euro’luk kısmı hibe şeklinde sunulurken geriye kalan kısmı %0 faizli krediler kapsamında değerlendirilecektir.

GKRY planı, yeşil ve dijital geçişleri benimseyerek ortak Avrupa zorluklarını ele almak, ekonomik ve sosyal dayanıklılığı ve Tek Pazar’ın uyumunu güçlendirmek için Covid-19 krizine AB yanıtının bir parçasını oluşturuyor.

Avrupa Komisyonu, 9 Eylül 2021 tarihinde Kurtarma Fonları kapsamında GKRY’ne ön finansman olarak 157 milyon Avroluk ödeme yapıldığını duyurdu. Ön finansmanın GKRY’ne tahsis edilen fonların %13’üne eşdeğer olduğu kaydedilmiştir. Bu ön finansman, GKRY’nin toparlanma ve dayanıklılık planında ana hatlarıyla belirtilen önemli yatırım ve reform önlemlerinin uygulanmasının başlatılmasına yardımcı olacağı bilgisi paylaşılmıştır. Avrupa Komisyonu, diğer ödemelerin ise GKRY’nin ulusal planında belirtilen yatırımların ve

reformların uygulanmasına dayanarak yapılacağını belirtmiştir.

Kurtarma Planı kapsamında 1 milyar Avro hibe ve 200 milyon Avro kredi olmak üzere toplam 1,2 milyar Avro alacak olan GKRY, 2026 yılına kadar planda yer alan projeleri, reformları, politikaları ve stratejileri uygulaması gerekecektir.

28

Yukarıda belirtilen hedefler doğrultusunda çalışmaların sürdürüldüğüne dair GKRY hükümeti tarafından çeşitli defalar açıklama yapılmıştır.

7. KTTO POLİTİKA ÖNERİLERİ

Döviz kurlarındaki yükseliş ve Rusya-Ukrayna savaşı nedeniyle artan emtia fiyatları, tedarik sorunları, maliyet ve fiyat yükselişleri KKTC ekonomisindeki kırılganlıkları artırmakta ve yeni riskler oluşturmaktadır. Bu süreçte, ekonomik faaliyetleri planlamak ve hızlandırmak amacıyla KTTO tarafından gündeme getirilen bazı politika önerileri şu şekildedir:

1. Sosyal Sigorta Prim Desteği: İstihdamın korunması ve işsizliğin önlenmesine yönelik yürürlükte bulunan Sosyal Sigorta Prim Desteği revize edilerek, 2022 yıl sonuna kadar destek oranı %100'e çıkarılmalıdır.

2. Enflasyon muhasebesi: Enflasyonun %100'ü aşacağı kesinleştiği bir ortamda faaliyet gösteren işletmelerin korunabilmesi bakımından enflasyon muhasebesinin devreye konulması, işletmelerin yoluna devam edebilmesi ve istihdamın devam etmesi bakımından bir zorunluluk olmaya devam etmektedir.

3. Temettü: Şirketlerde dağıtılmayan kurum kazancı üzerinden vergi alınması işletmelerin finansal kaynaklarını azaltılmakta, sermaye yapılarının güçlendirilmesi olumsuz yönde etkilenmektedir. Dağıtılmayan kurum kazancı üzerinden stopaj alınmamalıdır. Karın temettü olarak dağıtılması durumunda diğer gelirlerle birleştirilmemesi (kesin vergi olması) sağlanmalıdır.

4. Amortismanla bağlı ekonomik kıymetlerin katma değer vergisi: Amortismanla bağlı ekonomik kıymetlerin katma değer vergisinin bunların aktife girdiği veya kullanılmaya başlandığı vergilendirme

döneminde bir defada indirim konusu yapılması sağlanmalıdır.

5. Yatırım İndirimi: İşletmelerin yeni yatırımlarının vergilendirilmesi ile ilgili esaslar, yakın geçmişte yapılan düzenlemeler ile yatırımı teşvik edici değil, caydırıcı bir duruma getirilmişti. Ekonominin canlandırılması için yatırım gereklidir. Yatırım yoksa, ekonomik canlanma da olmayacaktır. Yatırım indiriminin ilk aşamada eski şekline dönüşürülmesi gerekmektedir.

6. Pahalılığa karşı mücadele: İthalatta alınan fonların kaldırılması ve gümrük vergilerinin FOB bedeller üzerinden yapılarak zaten pahalı olan taşımacılığın vergilendirilmesinden vazgeçilmesi piyasamızın ucuzlatılması için önemli bir katkı sağlayacaktır. İthalatta alınan KDV'nin peşin alınmak yerine üç ay sonra tahsil edilmesi de piyasa faaliyetlerinin güçlenmesine yardımcı olabilecektir.

7. Enerji: KIB-TEK yönetimi, siyasetten arındırılmalı, özerk olmalı yöneticilerin, Odamız dahil ilgili sivil toplum kuruluşlarının atayacağı profesyonel yöneticilerden oluşmalıdır. Enerji verimliliği yasası bir an önce ele alınıp sonuçlandırılmalı ve Enerji Üst Kurulu hayata geçirilmelidir.

8. İşletmelere Destek Kredi Paketleri: Sektör ayırt etmeksizin; işletmelerin işletme sermayesi sorunlarının giderilmesi ve ekonomik aktivitelerinin devamlılığını korumaya yönelik faaliyetlerinin finansmanına yönelik, faiz destekli ve ödemesiz dönemli kredi paketi hazırlanmalıdır. KKTC ekonomisinin esas olarak yatırıma ve bunun için de yatırım için kullanılabilir kredi

programlarına ihtiyacı vardır. yatırım kredilerine ve büyük ölçekli işletmelerimizin finansmana erişimi kolaylaştırılmalıdır.

9. Kiraların Düzenlenmesi: Ekonomi Destek Paketi, Vakıflar İdaresi'ne ait taşınmazların kira sözleşmelerinin Türk Lirası ile yapılacağını hükme bağlamasına karşın başta Devlet Emlak ve Malzeme Dairesi olmak üzere diğer kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmaz malların kira sözleşmelerinin yabancı para ile yapılmasını engellememiştir. Bütün kamusal taşınmazların kira sözleşmelerinin TL ile yapılması kaçınılmaz bir gerekliliktir. Bu arada, kira sözleşmelerinin Türk Lirası ile yapılmasını teşvik etmek amacıyla döviz cinsinden ve Türk Lirası cinsinden kira sözleşmelerinde alınan vergi stopaj oranları, aralarındaki fark %10 olacak şekilde (döviz cinsinden kira sözleşmelerinde kira stopajının %13'den %15'e çıkarılması ve Türk Lirası ile yapılan sözleşmelerde kira stopajının %8'den %5'e düşürülmesi) düzenlenmelidir.

10. Vergi Düzenlemeleri: Yüksek enflasyon ve Türk Lirası'nın satın alma gücündeki meydana gelen kayıplar, yeni vergi düzenlemelerini zorunlu kılmaktadır. Gelirlerini enflasyon oranında artırmayı başaran kişi ve işletmeler bile haksız vergi yükümlülükleri ile karşı karşıya kalmakta ve alım güçlerinin düşmesini önleyememektedirler. KDV oranları, vergi muafiyet ve matrahlarında yapılacak düzenlemeler ile alım gücü kayıplarının önüne geçilmesi gerekmektedir.

11. Fiyat İstikrar Fonu: Devletin fon gelirlerinde en az düşüş sağlayacak kapsamda; akaryakıt, araç, alkollü içecekler ve tütün ürünleri hariç, temel tüketim maddelerindeki fonlar kaldırılmalı ve ülke ekonomisi için katma değer yaratan yerli üretim

alanlarında üreticilerin girdi maliyetlerinin ucuzlatılması, pazarlama ve dış satım süreçlerinde sürekli olarak desteklenmelidir.

12. İthalatta KDV Ertelemesi: İthalat yapan işletmelerin bu enflasyonist ortamda finansmanda sıkıntı yaşamaması için 60 gün olan KDV erteleme süresinin 90 güne çıkarılması finansman sorunu yaşayan işletmeleri rahatlatacaktır.

13. Kamu çalışma saatleri kamusal hizmetlerin yürütülmesini yavaşlatarak, özel sektörün kamudan aldığı hizmetin kalitesini ve etkinliğini düşürmekte, maliyetini artırmaktadır. Özel sektör odaklı bir ekonomi yaratılması için kamu çalışma saatleri özel sektörü yavaşlatan değil, hızlandırarak, kaliteli hizmeti sunma ve verimliliği artırma temelinde aşağıdaki şekilde düzenlenmelidir.

Kış Çalışma Saati:

Pazartesi – Cuma

- 08:30-12:30
- 13:30-17:30

Yaz Çalışma Saati:

Pazartesi – Cuma

- 08:30-12:30
- 13:30-16:30 **VEYA** 14:00 – 17:00

14. Kamusal sağlık ve eğitim hizmetlerine erişim kolaylaştırılmalı ve yeni bir toplu taşıma sistemi ile ulaşım maliyetlerini düşürmesi gerekmektedir.

AÇIKLAMA

Bu bülten, Kıbrıs Türk Ticaret Odası (KTTO) tarafından, güvenilir olduğuna inanılan kaynaklardan elde edilen bilgi ve veriler kullanılarak hazırlanmıştır. KTTO, bu bilgilerin doğru, eksiksiz ve değişmez olduğunu garanti etmemektedir. Bu sebeple, okuyucuların, bu bülten-den elde edilen bilgilere dayanarak hareket etmeden önce, bilgilerin doğruluğunu teyit ettirmeleri önerilir ve bu bilgilere dayanılarak aldıkları kararlarda sorumluluk kendilerine aittir. Bilgilerin eksikliği ve yanlışlığından KTTO hiçbir şekilde sorumlu tutulamaz. Ayrıca, KTTO'nun tüm çalışanları ve danışmanlarının, herhangi bir şekilde bilgiler dolayısıyla ortaya çıkabilecek doğrudan veya dolaylı zararlarla ilgili herhangi bir sorumluluğu yoktur. Bunlara ilaveten, KTTO, bültenlerin internet üzerinden e-posta yoluyla alınması durumunda virüs, hatalı gönderim veya diğer herhangi bir teknik sebepten dolayı alıcının donanımına veya yazılımına gelebilecek herhangi bir zarardan dolayı sorumlu tutulamaz.

Kıbrıs Türk Ticaret Odası

Adres: 90, Bedrettin Demirel Caddesi, Lefkoşa – KKTC

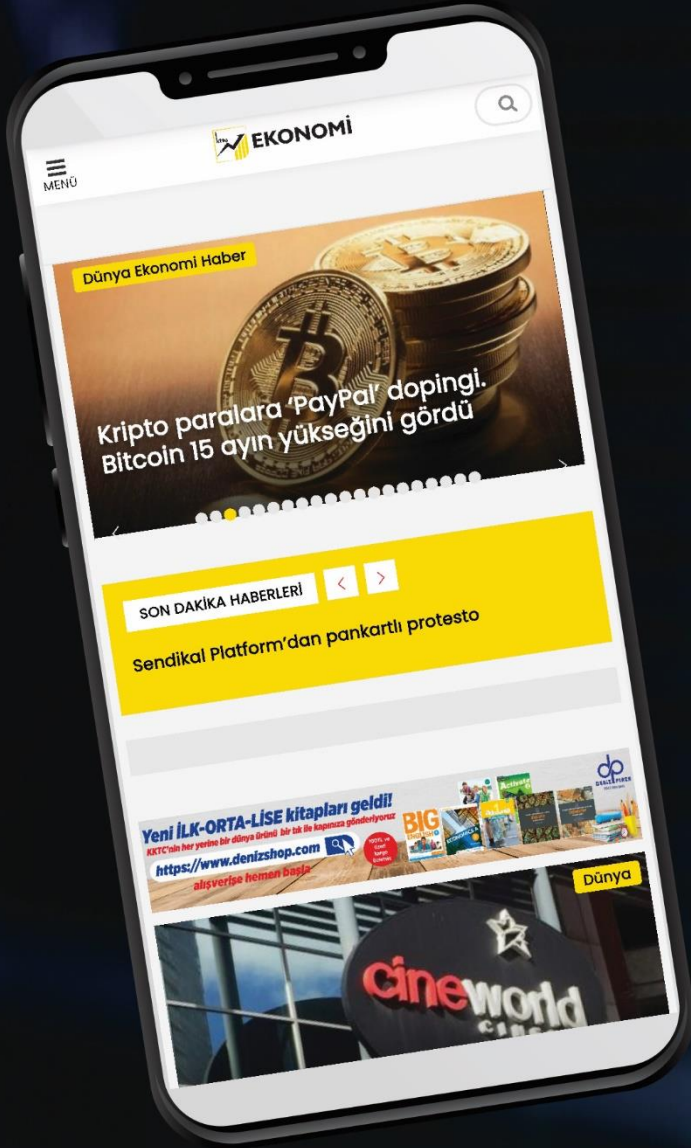
Tel.: 0392 228 37 60 Faks: 0392 228 30 89

E-Posta: ktto@ktto.net

EKONOMİ

YAYIN HAYATINA BAŞLADI

Ülkemizdeki ve dünyadaki ekonomi haberleri ve gelişmeleri, piyasalardaki son durum ve iş dünyasına dair tüm bilgileri takip edebileceğiniz ve aylık olarak yayımlanan **Ekonomi Gazetemizdeki** röportajlara da ulaşabileceğiniz **KTTO Ekonomi Gazetesi** haber portalı yayın hayatına başlamıştır.

Haber portalına telefon uygulamasından, Facebook ve internet sayfasından ulaşabilirsiniz.

www.kttoekonomigazetesi.com

[@kttoekonomigazetesi](https://www.facebook.com/kttoekonomigazetesi)

KKTC'DE EKONOMİNİN NABZINI TUTUYORUZ...